

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Eripedagoogika ja logopeedia õppekava

Krista Tähepõld
Lasteaia eripedagoogide tööülesanded kutsestandardi alusel,
dokumentatsiooni põhjal ja eripedagoogide hinnangul
Magistritöö

Juhendaja: eripedagoogika lektor Pille Häidkind (PhD)

Läbiv pealkiri: Lasteaia eripedagoogi tööülesanded

Tartu 2022

Resüme

Lasteaia eripedagoogide tööülesanded kutsestandardi alusel, dokumentatsiooni põhjal ja eripedagoogide hinnangul

Eripedagoogi kui tugispetsialisti roll lasteaias on kaasava hariduse kontekstis kujunemas, sarnasusi on logopeedide ja õpetajate tööülesannetega. Uurimustöö eesmärk oli välja selgitada, milliste tegevuste kaudu teostuvad lasteaia eripedagoogide hinnangul ja dokumentatsiooni alusel kutsestandardis toodud kohustuslikud kompetentsid. Küsimustikule vastas 26 eripedagoogi, analüüsiti 12 ametijuhendit ja nelja eripedagoogi töökava. Küsitlusest selgus, et eripedagoogid rakendavad lasteaias kõiki kutsestandardis toodud pädevusi: hindavad, arendavad ja nõustavad valdkondades tunnetus- ja õpioskused ning keel ja kõne. Kolmas valdkond, mida eripedagoogid lapse juures ise hindavad, on mänguuskused, õpetajad aga vajavad nende hinnangul nõustamist sotsiaalsete oskuste kujundamisel. Ametijuhendid on koostatud lähtudes kutsestandardis esitatud nõuetest, juhtide poolt oodatakse ametijuhendite alusel esmajoones koostööoskust erinevate sihtgruppidega. Kõikides ametijuhendites, kus eripedagoogi töö sisu avati, olid välja toodud hindamise, õpetamise ja nõustamise kompetentsid. Töökavasid õnnestus koguda väga vähe, kõikides olid eripedagoogid määratlenud perioodi ning andnud hinnangu lapse arengule, sõnastanud oma töö eesmärgid. Saadud tulemused võiksid huvi pakkuda koolieelsete lasteasutuste juhtidele ja eripedagoogidele, et tugispetsialisti tööülesandeid lahti mõtestada ning asutuse töökorraldust arendada.

Märksõnad: eripedagoog, kutsestandard, ametijuhend, töökava

Abstract

Tasks of special educator in kindergarten on the basis of a professional standard, on the basis of documentation and in the opinion of special educators

The role of a special educator as a support specialist is developing in the context of inclusive education in kindergarten. There are similarities with the tasks of speech therapists and teachers. The aim of the research was to find out through which activities the mandatory competences specified in the professional standard are fulfilled, according to the special educators of kindergarten and on the basis of documentation. 26 special educators answered the questionnaire, 12 job descriptions and the work plans of four special educators were analyzed. The survey revealed that special educators apply all the competences specified in the professional standard in kindergarten: evaluate, develop and advise in the areas of cognitive and learning skills, language and speech. Third area that special educators assess for a child is play skills, but teachers express that further knowledge on developing social skills is needed. Analyzed job descriptions have been prepared based on the requirements set in the professional standard. Managers are expected to have more cooperation skills with various target groups on the basis of job descriptions. The competences of assessment, teaching and counselling were outlined in all job descriptions where the content of the special educator's work details was explained. Very few work plans were managed to collect, in all of them a special educators had defined the time period and assessed the child's development, formulated the goals of their work. The obtained results could be of interest to the heads of preschool institutions and special educators in order to expound the tasks of a support specialist and to develop and organize the work of the institution.

Keywords: special educator, professional standard, job description, work plans

Sisukord

Sissejuhatus	5
Kutsestandardid ja nende struktuur	5
Erivajadustega lastega tegelevad spetsialistid lasteaias.....	7
Õpetaja tööülesanded	8
Logopeedi tööülesanded	10
Eripedagoogi tööülesanded	12
Töösade kattuvus ja erinevused kaasava hariduse tingimustes.....	17
Eripedagoogi ametijuhend lasteaias	20
Metoodika.....	22
Valim	22
Andmekogumine	23
Andmeanalüüs	25
Tulemused	26
Lasteaia eripedagoogi ametijuhend	26
Eripedagoogi tööülesanded küsitluse alusel	29
Eripedagoogide töökavad	36
Arutelu.....	38
Tänu sõnad	42
Autorluse kinnitus	42
Kasutatud kirjandus.....	43
Lisad	49
Lisa 1. Õpetaja, eripedagoogi ja logopeedi kohustuslikud kompetentsid	49
Lisa 2. Pöördumine lasteaia direktori poole	51
Lisa 3. Ankeet eripedagoogile	52
Lisa 4. Kategooriate moodustamine	59
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	63

Sissejuhatus

1996. aastani puudusid Eestis standardid töötaja kvalifikatsiooni hindamiseks. Tööandja lähtus töötaja palkamisel eeldusest, et erialaõpingud lõpetanud isik omab nõutavaid kompetentse ja kõrgkooli usaldusväärsus oli tööandja silmis kõrge. Sageli ei teadnud õppeasutused, milliste teadmistega töötajaid tööturul oodatakse ja väljaõpe sõltus õppejõudude isiklikust töökogemusest, motivatsioonist ennast täiendada ja kõrgkooli materiaal-tehnilisest baasist. Tööturule sisenejate kompetentsinõuete ühtlustamiseks töötati välja riiklik kutsekvalifikatsiooninõuete süsteem (Kutsesüsteemi arengulugu, s.a.). Antud töös käsitletakse lasteaia töötavate spetsialistide kutsestandardeid.

Kutsestandardid ja nende struktuur

Kutsekvalifikatsiooni alused töötajate oskuste hindamiseks töötati välja aastal 1997 Kaubandus- ja Tööstuskoja juhtimisel, kaasates tööandjaid ning erialaliite. Töö tulemus kiideti heaks Vabariigi Valitsuse poolt ja anti Sotsiaalministeeriumile korraldus töötada välja kutseseadus. 1998. aastaks oli loodud 12 kutsenõukogu ja valminud esimesed kutsestandardid. 2001. aastal jõustunud kutseseadus sätestas kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise tingimused ning korra. Aastal 2001 asutati kutsekvalifikatsiooni sihtasutus erinevate ministeeriumite ja erialaliitude poolt. SA Kutsekoda kuulub Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalasse (Kutsesüsteemi arengulugu, s.a.).

Euroopa Liidus on välja töötatud kvalifikatsiooniraamistik (EQF), mis muudab riiklikud kvalifikatsioonid paremini mõistetavaks ja võrreldavaks. See võimaldab õppijate ja töötajate tööalast liikumist Euroopas ning edendab elukestavat õpet ja kutsealast arengut. EQF on kaheksal kvalifikatsioonitasemel põhinev süsteem. Kvalifikatsioonitase näitab, mida inimene teab ja mida ta on võimeline tegema; 1. tase on kõige madalam ja 8. tase kõige kõrgem (Euroopa kvalifikatsiooniraamistik (EQF), s.a.).

Eesti kutsesüsteemis nõuavad kõrgharidust kolm kvalifikatsioonitaset – 6, 7 ja 8. Rahvusvaheliselt mõistetakse kvalifikatsioonitaseme all ametlikul hindamisprotsessil saadud tulemust, kus pädeva asutuse hinnangul on isik saavutanud haridus- või kutsestandardi kohased õpitulemused. Ühel kutsealal võib olla mitu erineva tasemega kutsestandardit, mille kinnitab antud valdkonna kutsenõukogu (Kutseseadus, 2008).

6. taseme kutsealane ettevalmistus on tavaliselt bakalaureusekraadi või bakalaureuse tasemel haridus. Antud taseme teoreetilised teadmised on töö- ja õppesuunalised, mis eeldab

kriitilist arusaama teooriatest ja printsiipidest. Kognitiivsed ja praktilised oskused võimaldavad tööalaga või õppesuunaga seotud keeruliste probleemide lahendamist. Antud kvalifikatsiooniga isik vastutab töö- ja õppesituatsioonides enda otsuste eest (Haridus- ja Teadusministeerium, s.a.).

7. taseme kutsealane ettevalmistus eeldab magistrikraadi või magistritasemel haridust. Antud taseme omandanul on spetsiifilised teadmised. Ta omab töö- ja õppesuunalisi teadmisi, mis võimaldavad teadvustada ja leida originaalseid lahendusi valdkonnas esinevatele töö- ja õppesuunalistele probleemidele. 7. kutsetase eeldab tööalaste probleemide lahendamist teaduspõhiselt ja innovaatsiliselt, lahenduste kaudu võidakse jõuda ainevaldkonnas uute teadmiseni. Inimene juhib ja muudab töö- ja õppesituatsioone, juurutades sellega uusi strateegiaid keeruliste ja ettearvamatute probleemide lahendamiseks (Haridus- ja Teadusministeerium, s.a.).

8. taseme kutsealane ettevalmistus eeldab vähemalt magistritasemel kõrgharidust ja kompetentse, mida on arendatud kutsetegevuse käigus. 8. kvalifikatsioonitaseme omandanud isikul on eesrindlikud õppe- või töösuunalised ning valdkondade vahelised teadmised. Kõrgel tasemel on välja arendanud ametialased oskused ja teadmised. Töötaja suudab lahendada kriitilisi küsimusi, mis ilmnevad teadus- või innovatsioonitegevuses. Inimene sünteesib ja analüüsib enda kutseoskusi ning täiendab neid, monitoorib pidevalt enda valdkondlike oskusi. Ta omab kolleegide seas autoriteeti ja näitab teadus- ja kutsealast meisterlikkust, juurutab uusi ideid tööprotsessis ja/või tegeleb aktiivselt teadustööga (Haridus- ja Teadusministeerium, s.a.).

Kutseseadusega (2008) on Eestis loodud terviklik kutsesüsteem, mille kaudu püütakse hinnata tööjõuvajadust, et sellega tagada majanduse konkurentsivõime ja inimeste kompetentsi areng ning siduda tööturg haridussüsteemiga. Kutsestandardid on vajalikud õppeasutustele, et määrata konkreetse eriala kutseõppe sisu ja nõudmised ning valmistada ette tööturule vajalike oskuste ja teadmistega töötajaid (Haridus- ja Teadusministeerium, s.a.; Kutsesüsteemi arengulugu, s.a.).

Eestis kasutatavad kutsestandardid on struktuurilt jaotatud neljaks osaks: üldandmed, A-osa annab ülevaate tööst (töösisu, keskkond, töövahendid, tööks vajalikud isikuomadused jne.), B-osa kirjeldab kompetentsusnõudeid, selle alusel hinnatakse inimese teadmisi ja oskusi kutse omistamisel ja hilisemal enesehindamisel, C-osa on üldteave ja lisad. Kompetentsid, mida defineeritakse kui võimeid, oskusi, teadmisi, jne, avalduvad tegevuste kaudu. Kompetentsi kirjeldatakse tegevusnäitajate abil, mis peavad olema hinnatavad (Rekkor & Murre, 2011).

Tegevusnäitajad kirjeldavad tegevusi, mis näitavad kõiki tegija oskusi, teadmisi, hoiakuid ja töövahendeid, mis on vajalikud tööülesannete täitmiseks. Kohustuslikud ehk kutsepetsiifilised kompetentsid on otseselt seotud tööülesannetega ja näitavad valmisolekut kutsealal töötamiseks. Kutset läbivad ehk käitumuslikud kompetentsid on ühised paljudele kutsetele, mis aitavad edukalt töötada. Need kompetentsid avalduvad isiku tõekspidamiste, sotsiaalsete oskuste ja väärtuste kaudu. Nende alusel hinnatakse, kuidas inimene suhtub oma töösse (Rekkor & Murre, 2011).

Eestis on hinnatud kutsestandardi optimaalseks kehtivusajaks mitte kauem kui 5 aastat (Kutsestandardite koostamise, muutmise ..., 2008). Seega luuakse kutsestandarditest iga viie aasta järel uus versioon. Kutsestandardid koostab kutseõukogu poolt määratud töörühm, kuhu kuuluvad vastava eriala asjatundjad – spetsialistid, koolitajad, juhid. Töörühma poolt koostatud versioonile kogub tagasisidet ja vormistab selle kutsestandardiks SA Kutsekoda (Kutsekoda, s.a.).

Erivajadustega lastega tegelevad spetsialistid lasteaias

Haridus- ja teadusministri määrustega Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseis (2015) ja Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded (2002) on kehtestatud järgmised nõuded. Igas rühmas peab olema vähemalt üks õpetaja ning asutust üldteenindama logopeed; eripedagoogi ametikoht on kohustuslik juhul, kui asutuses on liitpuudega, meelepuudega laste või arendusrühm.

Seoses kaasava hariduse levimisega on 2018. a lisatud Koolieelse lasteasutuse seadusesse (1999) punkt, mis kohustab tagama lapsele vajaduse korral logopeedi ja/või eripedagoogi või muu tugiteenuse. See selgitab eripedagoogide senisest aktiivsemat palkamist lasteaedade üldteenindamiseks. Eri- ja sobitusrühmade loomise lasteaias otsustab lasteasutuse direktori ettepanekul lasteasutuse pidaja lähtudes Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas esitatud põhimõtetest (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999). Haridus- ja Teadusministeeriumi statistika 2012-2021 a kohta näitab erivajadustega lastega tegelevate pedagoogide, eriti eri- ja sobitusrühma õpetajate ning eripedagoogide ametikohtade arvu kasvu (vt Tabel 1).

Tabel 1. Õpetajate ja tugispetsialistide ametikohad lasteaedades 2012-2021. a. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021).

Spetsialistid lasteaias	Õppeaastad								
	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021
Lasteaiaõpetajad	6 550	6 841	6 990	7 004	6 809	6 767	6 742	6 751	6728
Eri- ja sobitusrühma õpetajad	46	83	102	108	117	128	143	165	185
Eripedagoogid	68	86	93	106	112	132	155	183	199
Logopeedid	321	343	350	346	343	347	359	353	374

Koolieelse lasteasutuse õpetaja kvalifikatsiooninõueteks on kõrgharidus ja pedagoogilised kompetentsid. Eri- ja sobitusrühma õpetaja kvalifikatsiooninõueteks on kõrgharidus, eripedagoogilised kompetentsid ja pedagoogilised kompetentsid. Eripedagoogi kvalifikatsiooninõueteks on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või eripedagoogi kutse. Logopeedi kvalifikatsiooninõueteks on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või logopeedi kutse (Koolieelse lasteasutuse pedagoogide ... § 31, 2002). Eestis saab lasteaiaõpetajaks ja eripedagoogiks õppida Tallinna ja Tartu ülikoolides, logopeediks ainult Tartu Ülikoolis. Töömaailmas annavad kutseid vastavalt Eesti Õpetajate Liit, Eesti Eripedagoogide Liit ja Eesti Logopeedide Ühing.

Õpetaja tööülesanded

2020. aastal uuendatud õpetaja kutsestandardid on diferentseeritud lähtuvalt töökohal esitatavatest kompetentsusnõuetest. Õpetaja (tase 6) määrab pedagoogi pädevused koolieelsete lasteasutuste õppeprogrammist lähtuvalt ja eeldatavaks töökohaks on lasteaiaid (Kutsestandard. Õpetaja tase 6, 2020).

Õpetaja, tase 6 versioon 5 kehtib alates 28.04.2020. Võrreldes eelmise versiooniga on muutunud kohustuslike kompetentside struktuur ning lisandunud üks valitav kompetents. Kohustuslikud ehk pedagoogilised kompetentsid on:

B 2.1 Õppija toetamine. Antud kompetents on suunatud õppija toetamisele, mille tegevusnäitajad on seotud õppija sotsiaalse, füüsilise ja emotsionaalse arenguga ja õpivajaduse selgitamisega. Vajadusel kaasab õpetaja tugisüsteemi spetsialistid, vanemad ning kolleegid.

B 2.2 Õpi- ja õppetegevuse kavandamine. Tegevusnäitajateks on õppija arengutasemest lähtuv õpieesmärkide seadmine ning sobiva õppevara leidmine ja kohandamine ning õppimiseks

sobiva füüsilise ja vaimse keskkonna loomine. Vajadusel koostab koostöös teiste spetsialistidega individuaalse arenduskava.

B 2.3 Õpetamine. Õpetaja eesmärgiks on stressivaba ja õppimist soodustava keskkonna kujundamine, konfliktide ennetamine ja lahendamine. Õpetamise üks tegevusnäitaja on seotud mängulise õpetamisega, õpetaja rakendab atraktiivseid õpimotivatsiooni soodustavaid tegevusi.

B 2.4 Refleksioon ja professionaalne enesearendus. Eesmärgiks on reflekteerida ja analüüsida õpetamise meetodikaid ja mõju, koguda tagasisidet nii õpitegevuse kui ka tulemuste kohta, planeerida muutusi õpetamismeetodites, kavandada õpivajadusi.

B 2.5 Koostöö ja juhendamine. Vajalik on kontaktide loomine erinevate tugispetsialistidega, õppija ja tema vanematega, jne. Koostöö sihiks on toetada õppijat õpitulemuste saavutamisel, juhendada ja jagada omavahel õppetegevust toetavaid materjale.

B 2.6 Arendus-, loome- ja teadustegevus. Õpetaja peab osalema õpikogukondades ja koostöövõrgustikes teadmiste arendamise eesmärgil. Siia kuulub ka osalemine asutuse arengut suunavate dokumentide koostamisel.

Valitav kompetents *B 2.7 Hariduslike erivajadustega õppija toetamine* ehk eripedagoogiline kompetents hõlmab kolme tegevusnäitajat. Siia kuulub eripedagoogika valdkonda puudutava terminoloogia ja õigusaktide tundmine. Õpetaja oskab märgata eristuvat õppijat ja tunneb tugispetsialistide abil ära erivajaduse liigi ning koostöös osapooltega selgitab välja eelkoolialise lapse individuaalsed arengu- ja õpivajadused. Ta kujundab õpikeskkonda ja valib/kohandab õppematerjale vastavalt õppija vajadustele ja arengule, viib läbi erinevaid tegevusi rühmas või individuaalselt, vajadusel individuaalse arenduskava alusel. Õpetaja nõustab kolleege ja lapsevanemaid õppija toetamisel õppeprotsessis ning õpikeskkonna ja õppematerjalide kohandamisel. Ta analüüsib rakendatud tugimeetmete tulemuslikkust ja teeb vajadusel ettepanekuid asutuse juhile õppekorralduse muutmiseks.

B 2.9 õpetaja kutset läbiv kompetents. Pedagoog määratleb ennast kui õpetajat ja teab enda rolli ühiskonnas ning juhindub enda töös kutse-etikast. Ta valdab õppesisu ja oskab seda tõhusalt edastada erinevatele õppijatele ning teha seda teaduspõhiselt. Õpetaja märkab õppijat, kolleegi, lapsevanemat ja tunnustab ka väikesi edusamme, toetades sellega õpimotivatsiooni ja luues soodsa koostöise õpikeskkonna. Õpetaja on igapäevatoos orienteeritud tulemuslikkusele ja enesearenduse kaudu karjäärile, pakkudes uusi ideid ja viies neid ellu. Õpetaja arendab ja hindab tänapäeval oluliseks muutunud digipädevust (Kutsestandard. Õpetaja tase 6, 2020).

Õpetaja pädevusi kutsestandardi alusel on uurinud Pavlov (2016) oma bakalaureusetöös. Uurimustöö tulemusena selgus, et kuigi õpetajad (N= 43) peavad kõiki kutsestandardis välja toodud pädevusi oluliseks ja tegevusnäitajaid õppetegevustes rakendatavateks, on nende rakendamine tegelikkuses raskendatud. Kutsestandardis esitatud hindamismeetodeid pidasid sobilikeks 87% õpetajatest. Õpetajad pidasid mh oluliseks arvestada tööstaaži kompetentsusnõuete hindamisel. 23 % vastanud pedagoogidest suhtus kutsestandardisse tõrjuvalt. Pavlovi arvates võib tõrjuva hinnangu põhjustada asjaolu, et paljud õpetajad ei ole kutsestandardiga tutvunud või seda enda jaoks lahti mõtestanud. Kompetentside üle mõeldakse nähtavasti põhjalikumalt siis, kui on vajadus kutset taotlema hakata. Õpetaja kutse on kohustuslik õpetajatele, kes asusid tööle peale 2013. aastat (Eesti Õpetajate Liit, s.a.).

Runno (2018) magistr töö uuringu järgi hindavad I-III kooliastme õpetajad (N= 60) kutsestandardis toodud pädevuste järgi enda oskusi headeks. Nad (N= 40) märkavad enda arvates erivajadustega õpilasi ja lähtuvad õpetamisel nende eripärast ning kohandavad õppematerjale lähtuvalt õpilasest. Samas leiavad kõik õpetajad, et täienduskoolitusvajadus on ikkagi suur, eriti erimetoodikate rakendamiseks (N= 48) ja käitumisprobleemidega, autismiga, psüühikahäiretega õpilastega tegelemiseks (N= 42). Etteheiteid on tugisüsteemile, mis õpetajate (N= 15) hinnangul ei toeta neid piisavalt.

Pedagoogiliste pädevuste ja kaasava hariduse rakendamise vahelisi seoseid lasteaia on käsitlenud Korela (2019) bakalaureusetöös "Kaasava hariduse rakendamiseks vajalikud lasteaiaõpetaja pädevused Tartumaa lasteaiaõpetajate arvates". Tavarühma õpetajate (N=5) küsitlemisel selgus, et nad ei vaja kaasavas keskkonnas töötamiseks erilisi pädevusi meetodite ja võtete osas, kui nad on saanud piisavalt hea ettevalmistuse tasemeõppes. Erivajadustega lastega tegelemisel on õpetajate arvates olulised suhtlemisoskus, kõigi õppijate toetamine õpingutes, positiivne hoiak erivajadusega lapse suhtes ja selle kaudu mitmekesisuse väärtustamine.

Logopeedi tööülesanded

Logopeedid saavad väljaõppe inimeste suhtlemise valdkonnas, kommunikatsiooni arengust ja häiretest. Nad hindavad ja arendavad kõnet, keelt, kognitiivset võimekust, söömis- ja neelamisoskusi (Hartnett, J.K. s.a.). Logopeedid töötavad Eestis nii haridus-, sotsiaal- kui ka meditsiinisüsteemides, toetavad kommunikatsiooniprobleemidega inimesi kogu elukaare ulatuses (Padrik & Hallap, 2016).

Logopeedi teenuseid vajab hinnanguliselt 6-9 % lastest vanuses 0-11 aastat, kellel esineb kõne, keele ja kommunikatsiooni häireid ning umbes 1% juhtudest on need häired tõsised (Gascoigne, 2006). Eesti Logopeedide Ühingu hinnangul vajab kolmandik lasteaiaaalistest lastest logopeedilist abi (Mets & Viia, 2018). Erinevad uuringud näitavad, et umbes 70% keele ja kõne probleemidega lastest, kellel ei olnud võimalust kõneteraapiat saada, kogevad elukestvaid raskusi (Ullrich et al., 2014). "Logopeedias on võimalik ennetada ka kaasnevaid e sekundaarseid puudeid, kus asjatundlik ja õigeaegne sekkumine arengulise keelepuude korral ennetab emotsionaalsete ja käitumisraskuste kujunemist ning hilisemaid õpiraskusi" (Padrik & Hallap, 2016, lk 24).

Lapsega töötatakse tavaliselt üks-ühele, aga ka väikesemas rühmas. Töö planeerimisel kasutatakse mitmeid strateegiaid ja abivahendeid, lapsega suheldakse mängides ning oskuste kinnistamiseks kasutatakse erinevaid harjutusi. Vajadusel tegeletakse söömis- ja neelamisteraapiaga, st suuõõne lihaseid tugevdatakse mitmesuguste harjutustega – näomassaaž, erinevad keele-, huule- ja lõualuuharjutused (Hartnett, J.K., s.a.).

Uues logopeedi kutsestandardis, mis võeti vastu 2019. aastal, ei ole spetsialiseerumist kliiniliseks logopeediks, spetsialiseerumisega seotud kompetentsid on nüüd välja toodud kutsestandardi kohustuslike kompetentside osas (Kutsestandard. Logopeed tase 7, 2019). Logopeedi kutsestandardi järgi on logopeed tippspetsialist, kellel on kohustuslikke kompetentse neli ning lisaks kutset läbiv kompetents:

B 2.1 Kommunikatsioonivõime ja neelamisfunktsiooni hindamine. Logopeed selgitab patsiendi pöördumise põhjuse ja sekkumise vajaduse, küsitleb ning vaatleb patsienti ning konsulteerib teiste spetsialistidega. Saadud andmete põhjal hindab ta nende piisavust diagnoosi panekul ning kasutades kaasaegseid uurimismeetodeid ja vahendeid seab nende alusel logopeedilisi eesmärgid ja hindab nende tulemuslikkust.

B 2.2 Hindamistulemuste analüüsimine ja tõlgendamine. Hindamistulemuste analüüsil määratakse logopeediliste häirete tunnused ja kirjeldatakse neid. Vajadusel hinnatakse kõnet toetavate vahendite vajadust ja valitakse alternatiivkommunikatsiooni viis või vahendid.

B 2.3 Logopeedilise töö planeerimine, läbiviimine ja kokkuvõtete tegemine. Logopeed koostab teraapiaplaani lähtuvalt kliendi erivajaduse raskusest, määrates teraapia vormi, kestvuse ja kordade sageduse. Logopeed kasutab kaasaegseid teaduspõhiseid meetodikaid ja tegevusjuhendeid ja hindab nende sobivust teraapia käigus, teeb kokkuvõtteid ja annab kliendile või nende lähedastele tagasisidet ning kavandab vajadusel edasist tegevust.

B 2.4 Nõustamine ja juhendamine. Logopeed selgitab kliendile või teistele spetsialistidele kommunikatsiooni- või neelamishäire põhjuseid ja teraapiavõimalusi. Selgitatakse kliendile

või tema tugivõrgustikule sobiva suhtluskeskkonna tähtsust ravieesmärkide saavutamisel ning abivahendite ohutu ja sihipärase kasutamise vajadust. Lähtuvalt lapse logopeedilisest erivajadusest annab logopeed soovitusi keskkonna- ja õppetingimuste loomisel ning aitab planeerida ja rakendada õppekava (Kutsestandard. Logopeed tase 7, 2019).

Logopeedi kutset läbiv kompetents eeldab logopeedilt teadmisi valdkonna tööd reguleerivatest õigusaktidest ja logopeedi kutse-eeetika nõuete järgimist. Teraapiaplaani koostamisel kasutab ta erinevaid uusimate teadusuuringute alusel välja töötatud ravimeetodeid ja suudab neid kombineerida vastavalt patsiendi vajadustele. Ravimeetodite väljatöötamisel kaasab logopeed vajadusel spetsialiste erinevatest ainevaldkondadest. Teraapia tulemused kannab logopeed valdkonnaga seotud andmebaasidesse ja on võimeline hindama objektiivselt andmebaasides leiduva informatsiooni usaldusväärsust (Kutsestandard. Logopeed tase 7, 2019).

Heilu ja Hendriksoni (2021) magistritöös uuriti vilistlaste ja üliõpilaste hinnanguid õpingutele ning omandatud kompetentsidele. Eripedagoogid (N=32) hindasid enda oskusi kõige kõrgemalt B.2.4 Õpetamise kompetentsis ja kõige madalamaks B.2.7 Arendus-, loome- või teadustegevus eripedagoogika valdkonnas. Õpetamise oskuste kõrgemaks hindamise põhjuseks peetakse igapäevast tegelemist antud kompetentsiga. Logopeedid (N=31) hindasid enda oskustest kõige kõrgemalt B2.1 Kommunikatsiooni ja neelamisfunktsiooni kompetentsi ja madalamaks B.2.4 Nõustamis ja juhendamise kompetentsi. Sellise järjestuse põhjus võib olla sarnane eripedagoogide omaga.

Ettepanekutena magistrikava arendamiseks ja täiendkoolitusteks soovisid eripedagoogid täiendkoolitusi spetsiifiliste erivajadustega lastega tegelemiseks, logopeedid kommunikatsioonipuude ja neelamishäirete teraapias.

Eripedagoogi tööülesanded

Eripedagoogika on arenenud üldpedagoogika osana, õppekava kuulub õpetajakoolituse õppekavade hulka (Õpetaja koolituse raamnõuded, 2019), õpetaja ja eripedagoogi kutsekompetentside nimetused on sarnased. Eripedagoogid töötavad Eestis lasteaedades ja koolides, nõustamiskeskustes ja pakuvad tugiteenuseid rehabilitatsioonisüsteemi raames.

2018. a. ilmunud Woolf'i teadusartiklis "Kriitilised teadmised eripedagoogi töö efektiivsuse tõstmiseks: millised neist on kõige tähtsamad ja kellele" eeldatakse, et eripedagoogid peavad täitma erinevaid eripedagoogilisi ja abistamisega seotud ülesandeid (näiteks abiõpetaja ülesandeid). Nende tööd aga hinnatakse näitajate abil, mis on mõeldud

kasutamiseks tavakoolide pedagoogide hindamiseks. Sageli hindavad eripedagooge spetsialistid, kellel puudub eripedagoogiline haridus ja töökogemus. Selle tulemusena ei pruugi hindamistulemused olla objektiivsed. Uurijate arvates on vaja uuringuid, mis selgitaksid välja eripedagoogide professionaalsuse seisukohalt kriitilised kutseoskused, et tagada nende oskuste järjepidevat arengut. Uuringus osales kokku 238 inimest: 127 erivajadusega laste klassiõpetajat, 53 eripedagoogide koolitajat ja 58 kooli administratsiooni töötajat. Antud gruppide professionaalid olid nõus, et eriliste laste nõukogu (CEC) poolt väljatöötatud standardid esitavad pädevusi, mis omavad otsustavat mõju eripedagoogide töö efektiivsusele. Toodi välja kolm peamist aspekti, mis on olulised eripedagoogi töös heade tulemuste saavutamiseks:

1. Invaliidsuse ja teiste erivajadusega seotud faktorite mõistmine, mis mõjutavad õppimist.
2. Eelarvamusevaba suhtumine lastesse.
3. Õpetamise paindlikkus.

Eesti seadusandluses Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava § 8 lg 1(2008) on defineeritud erivajadusega last kui last, kes füüsilise, vaimse või kultuurilise tausta tõttu vajab eakohaseks arenguks muudatusi või kohandusi kasvukeskkonnas või rühma tegevuskavas. Kõrgesaare (2002, lk 10) definitsioonist lähtudes käsitleb Eesti haridussüsteem erivajadustega õppijat järgmiselt: „Mõnikord erinevad õppijad oma võimetelt, taustalt ja isiksuseomadustelt sedavõrd, et nende õppimisvajadusi on raske rahuldada harjumuspärasel ja kergesti kättesaadaval viisil ehk tavalises õpikeskkonnas“. Palts (2013) mõistab erivajaduse all kõrvalkaldeid eakohasest arengust ja erivajaduse identifitseerimise eesmärgiks on jõuda arusaamisele lapse arengu erisuse olemusest ning milles seisnevad lapsel esinevad raskused.

Erivajaduste esinemisel selgitab eripedagoog eripedagoogilist sekkumist tingiva(d) põhjuse(d), vajadusel osaleb individuaalse arendus- või õppekava koostamisel (Kongi et al., 2012) ning leiab lapse arenguks sobivad lahendused (Häidkind & Kivirähk, 2018). Õpikeskkonna ülesanne on soodustada lapse vaatlemis-, võrdlemis- ja konstrueerimisoskuse arengut, mis kujundab laste hoiakuid ja väärtushinnanguid. Õpikeskkonnaks saab muuta linna ja maa, sise- ja välisruumi (Tuuling, 2015). Õpikeskkonna kujundamise aluseks on seitse põhimõtet: julgustada õppija ja õpetaja kontakte, soosida laste omavahelist koostööd, ergutada õppetegevust, anda objektiivset ja kiiret tagasisidet, rõhutada aja olulisust ülesande täitmisel, edendada kõrgeid ootusi ja austada mitmesuguseid andeid (Al-Furaih, 2017).

Erivajadustega lapse õpetamisel peab eripedagoog valdama ainet, mida ta õpetab ja teadma, kuidas seda õpetada. Eripedagoog tegeleb samaaegselt õppijate, õppeaine ja selle

õpetamise metoodikaga. Ta peab olema teadlik oma õpetamisest, mõtlemisest ja tunnetest. Eripedagoogi poolset refleksiooni võib vaadelda kui tähtsat osa õpetamise ja õppimise protsessist (Pihlaja & Holst, 2013).

Eripedagoogiline nõustamine on tegevus, mis aitab erivajadustega laste vanematel ja õpetajatel mõista, et nad on suutelised toime tulema lapse erivajadustest tingitud probleemidega. Nõustamisel on soovitatav järgida teatud põhimõtteid:

- kriitiline suhtumine lapsega kaasas käivasse infosse;
- tolerantne suhtumine varasematesse lapsega seotud tegevustesse;
- kompleksne erivajaduste uurimine;
- individuaalne lapse eripära arvestav uurimine;
- konfronteeritus – vastuolu jälgimine tegelike võimete ja ootuste vahel;
- süsteemsus õpetamisel, et oleks kindlad uurimismeetodid ja võtted, mida on võimalik paindlikult kasutada;
- avatus, mis seisneb osapoolte ärakuulamises ja valmisolekus toetada kõiki osapooli;
- selektiivsus – oskus eristada olulist infot mitteolulisest (Tropp et al., 2010).

Eripedagoog töötab välja teooriaid, kontseptsioone, tegevusmeetodeid ja õpetab erinevatel haridustasemetel ning rakendab saadud teadmisi teadusvaldkondades (Mets & Viia, 2018). Et tulla toime mistahes haridusastmes ja muutuvates keskkondades, on oluline eripedagoogi pidev enesearendus. Enesearenduse võib jagada väiksemateks osadeks:

- Seada soovitud tulemus ja motiveerida end selle saavutamiseks. Miks soovite sellist eesmärki saavutada, kust alustada, miks soovin ennast parendada?
- Nõutavad oskused. Milliseid oskusi on vaja soovitud tulemuse saavutamiseks ja milles seisnevad puudujäägid?
- Teadmiste ja oskuste hindamine. Hinnata, millised teadmised on juba olemas ja mida peab täiendama.
- Valida üks oskus. Valdkond, mis vajab kõige enam arendamist ja millele peab kõige enam keskenduma.
- Tegutseda koostatud kava alusel. Koostada eesmärgid, mis on konkreetsed, mõõdetavad, saavutatavad ja pakuvad rahuldust ning on tähtajaliselt teostatavad (Williams, 2020).

Esimene eripedagoogi kutsestandard kehtis 2013-2018. a. Teine versioon kehtib kuni 2023. a. Kutsestandardi järgi on eripedagoog tugispetsialist, kelle tegevuseks on eakaaslastest

eristuva õppija arengu toetamine ja suunamine, arvestades õppekavade nõuete ja võimalustega. Kohustuslikud kompetentsid on:

B 2.1. Õppija erivajaduse märkamine ja hindamine. Antud kompetentsi tegevusnäitajateks on õppija erivajaduse välja selgitamine tuginedes tunnetustegevuse ja kõne arengule, saadud tulemused dokumenteeritakse. Erivajaduse väljaselgitamisel on abiks ka varasemad uuringud lapse kohta.

B 2.2 Õppetegevuse planeerimine. Haridusasutuses on eripedagoogi ülesanne lapse arengutaseme hindamine, eripärade korral osaleb individuaalse arendus- või õppekava koostamisel.

B 2.3 Õpikeskkonna kujundamine. Tuuakse välja füüsiline, vaimne ja sotsiaalne keskkond, mille õppijale sobivaks kujundamine peaks soodustama teadmiste ja toimetulekuoskuste omandamist. Iga keskkond nõuab kujundamisel paljuski ainult temale omaseid spetsiifilisi tegevusi.

B 2.4 Õpetamine. Õpetamine toimub erivajadusega lapse arengupotentsiaali arvestava õppetegevusena, kus õpingutesse on kaasatud kõik õppeprotsessis osalevad isikud – vanemad, pedagoogid ja õppija sh neile selgitatakse eelnevalt õpieesmärke.

B 2.5 Eripedagoogiline nõustamine ja mentorlus. Eripedagoog, analüüsides õppeprotsessis saadud infot, juhendab ja selgitab erivajadustega seotud pedagoogilisi probleeme ning nõustab juhtkonda õppeprotsessiga seotud vajalike ümberkorralduste tegemisel.

B 2.6 Professionaalne enesearendamine. Selle kompetentsi eesmärgiks on eripedagoogiliste oskuste areng läbi eneseanalüüsi. Eripedagoogil tuleb hinnata koolituse vajadusi ja taotleda neid organisatsioonilt. Oluline on oskus hinnata enda füüsilist ja emotsionaalset seisundit ning reageerida õigeaegselt kõrvalkallete ilmnemisel.

B 2.7 Arendus-, loome- ja teadustegevus eripedagoogika valdkonnas. Eripedagoogilt eeldatakse teadmisi, kuidas koostada õppevara nii enda kui asutusesiseseks kasutamiseks. Ta aitab organisatsioonil koostada dokumentatsiooni õppekorralduse ja erivajadustega õppija arengu toetamiseks (Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018).

Eripedagoogi kutset läbiv kompetents hõlmab kümmet tegevusnäitajat. Eripedagoogilt eeldatakse õppekavade ja erimetoodikate tundmist, korrektset õpetamiskeelt tasemel C1 ja ühte võõrkeelt suhtlustasandil, võimet innustada ja tunnustada last ja kolleege. Isikuomaduste tasandil omab eripedagoog oskust luua usaldussuhteid ja koostöövõimet. Eripedagoog teab, millal kasutada erinevaid suhtlemismeetodeid ja -kanaleid, hindab kriitiliselt enda suhtlemisioskust ning arendab seda. Töös juhindub eripedagoog kutse-etikast ning suudab analüüsida enda tegevust pedagoogina ja arvestab sellega isiklike tööeesmärkide

kavandamisel. Eripedagoog on on suuteline kasutama e-õpet ja teisi IKT-vahendeid ning arendama enda haridustehnoloogilisi oskusi. Ta tunneb oma tööga seotud õigusakte (Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018).

Eripedagoogide tööd on uuritud Eesti koolides. 2013. a kaitses Pugal bakalaureusetöö teemal "Eripedagoogi roll spetsialistide silmis". Uurimisküsimuseks oli, millised on eripedagoogi ettevalmistus ja tööülesanded üldhariduskoolis. Ametnike (N =2) hinnangul peab eripedagoogil olema ettevalmistus erivajadustega lastega töötamiseks, lisaks teadmised logopeediast, puuetest ja suutlikus määratleda erivajadus. Õppejuhtide (N=14) hinnangul on eripedagoogid kõik erivajadustega lastega töötavad õpetajad/defektoloogid/eripedagoogilise haridusega inimesed, kes oskavad hinnata erivajadust ja anda professionaalset abi. Eripedagoogide hinnangul (N=13) on eripedagoog spetsialist, kes suudab märgata erivajadust, teab erivajaduse tekkepõhjust ja suudab leida sobivaid õppe- ja õpetamismeetodeid. Uuringust selgus, et eripedagoogide arvates lähtuvad nad oma töös kutsestandardist, kuid kõiki kutsestandardis toodud pädevusi töös ei rakendata. Näiteks eripedagoog ei suuda vastava õppevara puudusel ise koostada nõuetekohaseid õppematerjale; ei ole valmis osalema eripedagoogika/-metoodika edendamises haridusasutuses; ei oma valmisolekut täiendõppeks, sõltuvalt eripedagoogika profiilist. Arusaamised õpiabiõpetaja rollist haridusasutuses lahknesid. Ministeeriumi ametnikud ja 71, 4% õppejuhtidest pidasid õpiabiõpetajat eripedagoogiks, kuna ta tegutseb samade eesmärkide täitmise nimel kui eripedagoog. Seevastu uuringus osalenud 69,2 % eripedagoogidest õpiabiõpetajat eripedagoogiks ei pidanud. Tugispetsialistide palkamisel pidasid õppejuhid 2013. aastal üldhariduskoolis tugispetsialiste vajalikuks sellises järjekorras: sotsiaalpedagoog, psühholoog, logopeed, eripedagoog.

Ajakirjas „Eripedagoogika“ selgitas Sõukand (2017) eripedagoogide tööosi lasteaias. Eripedagoogi kutsestandardi tase 7 (2018) tööosade A2.1.2, A2.2.1 ja A2.7.1 järgi on eripedagoogi läbivaks tegevuseks lapse arenguga seotud toimingute dokumenteerimine. Töö erinev iseloom nõuab eripedagoogilt head suhtlemis- ja koostööoskust, orienteerumist erinevate vanuseastmete arengutasemetes ja puude iseärasustes. Samas ajakirjas käsitlesid eripedagoogi rolli lapse arengutaseme hindamisel Luigla ja Sikut (2017). Lapse esmased erivajaduse märkajad on lapsevanemad ja perearstid, lasteaia perioodil rühmaõpetajad, kuid pädevust eripära olemuse hindamiseks ja põhjuse selgitamiseks omab tugispetsialist ehk antud artikli kontekstis eripedagoog. Eripedagoogilisel hindamisel võetakse aluseks rühmaõpetaja tähelepanekud ning hindamiseks on töötatud välja mitmesuguseid individuaalteste. Artikli autorid leiavad, et koolieelses lasteasutuses aitab eripedagoog selgitada olemasolevate

hindamismeetodite abil lapse eakohast arengut takistavaid probleeme ning aitab kaasa lapsele soodsa kasvukeskkonna loomisel.

Tartu Ülikooli eripedagoogika osakonna vilistlaste küsitluses (Häidkind, 2018) uuriti, kuidas hindavad eripedagoogid kehtiva kutsestandardi alusel õpingute käigus omandatud eripedagoogilisi kompetentse. Küsitluses osales 328 eripedagoogikale spetsialiseerunud vilistlast. Vilistlased hindasid omandatud pädevustest kõige tugevamaks järgmisi oskusi: kuidas õpetamise raskusastet muuta (heaks või väga heaks hindas 231 vilistlast); õppija erivajaduse hindamine (230) ja õpetamise individualiseerimine (236). Nõrgemaks hinnati oskusi kolleege nõustada sh juhendada õpetajaid (heaks ja väga heaks hindas 103 vilistlast); nõustada õppijaid ja lastevanemaid (117); reguleerida ja toetada õpilaste käitumist (125). 151 vilistlast leidsid, et eripedagoogilise täiendkoolituse kohta ei leia piisavalt infot.

Täiendkoolitusi soovitakse enim valdkondades, kus eripedagoogid pidasid oma teadmisi ja oskusi nõrgaks. Oskusi sooviti enim täiendada õpilase käitumise reguleerimise ja toetamise valdkonnas (110 vilistlast); õppija ja lapsevanemate nõustamisel (89) ning ka kolleegide nõustamisel (83). Samuti sooviti täiendkoolitusi eritasemeliste õppekavade kavandamisel (78) ja õppetegevuste planeerimisest erivajadusega õppijale (70). Vilistlased (84% vastajatest) hindasid kõrgelt ülikooli õppejõudude ja õpetamise taset, järgnesid rahulolu lõputööde juhendamise tasemega, õppetöö korraldusega, teooria ja praktika seostatusega ning praktika mahuga. Küsitlusest selgust, et enamus lõpetajatest olid rahul oma eriala valikuga ja nad tulevad enda arvates erialase tööga hästi toime.

Tööosade kattuvus ja erinevused kaasava hariduse tingimustes

Kaasava hariduse kontekstis on oluline pedagoogi positiivne suhtumine õppijatesse (Saloviita, 2020). Kvaliteetne õpetamine eeldab, et pedagoog suudaks objektiivselt hinnata enda tegevust erinevates olukordades, mõista lapsi, et hinnata nende vajadusi, huvisid ja õppimise motiive ning selle kaudu tõsta pedagoogilise tegevuse efektiivsust. Efektiivne õpetaja peab olema kohanemisvõimeline ja reageerima laste vajadustele. Sellest järeldub, et riiklikud kutsestandardid, mis on pedagoogi kvaliteedi aluseks, peavad olema piisavalt laiad, et võimaldada standardi paindlikku kasutamist erinevates olukordades ja sektorites, säilitades olulised elemendid, mis on kokkulepitult õpetaja töö kvaliteedi tunnuseks (Henderson & Jarvis, 2016).

Erivajadustega laste õpetamine kaasava hariduse tingimustes võib eelkooliealiste lastega tegelevatele pedagoogidele osutada keeruliseks. Erinevalt põhikoolist, kus 2018

kehtestati Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega nõue, et laps ja pere on üks tervik ning abi tuleb korraldada sellest põhimõttest lähtuvalt. Abi koordineerimine peab olema terviklik, mitte jooksutamine erinevate tugispetsialistide vahel. Probleemiks on osutunud lasteaialapse arengu ebapiisav dokumenteerimine EHIS-sse, kuna infosüsteem ei võimalda lasteaialapse puhul kõiki andmeid andmebaasi sisestada. Lasteaedades on jäänud tugiteenuse osutamine tahaplaanile. Üheks põhjuseks tugispetsialistide puudus tervikuna haridussüsteemis, eeldatavalt kuni 1000 täiskoha jagu. Munitsipaallasteaedades on tugiteenuse kättesaadavus 64%, põhikoolides 74%. Kuigi õpetajatele on pakutud erivajadustega laste õpetamiseks täiendkoolitusi, on vaid 5% lasteaia õpetajatest veendunud, et saab selle ülesandega hakkama. (IELS- alushariduse ja laste..., 2020: Riigikontroll 2020). Iga erivajadus nõuab erinevaid lähenemisviise ning lasteaiaõpetajad hakkavad kahtlema oma pedagoogilises kompetentsuses (Nislin et al., 2016). Oluline on lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate koostöö.

Erivajaduse korral kaasatakse lasteaia tingimustes lapse arendustegevusse logopeed või võimalusel eripedagoog (Häidkind & Oras, 2016; Palts 2018). Lisas 1 on välja toodud erivajadustega lapsega tegelevate spetsialistide tööosade sarnasused ja erinevused kehtivate kutsestandardite (Kutsestandard. Õpetaja tase 6, 2020; Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018; Kutsestandard. Logopeed tase 7, 2019) alusel. Võrreldes tööosi kutsestandardite alusel ilmneb kõige suurem sarnasus õpetaja ja eripedagoogi osas. Mõlemad märkavad erivajadustega last, kujundavad õpikeskkonda, tagavad võimetekohase õppe, toetavad õppija arengut, osalevad organisatsiooni suunavates tegevustes, reflekteerivad ennast pedagoogidena ja hindavad enda koolitusvajadust. Erisuseks on eripedagoogi täiendavad kohustused ja õigused kompetentside tegevusnäitajates võrreldes õpetajaga. Nendeks on lapse arengut kajastavate dokumentide täitmine, nõustamine õpikeskkonna kohandamisel, lapse õpetamisel sobivate eripedagoogiliste võtete kasutamine, õppija arengu analüüsimine ja vajadusel erialaspetsialisti kaasamine, juhtkonna nõustamine erivajadustega laste osas, õppekava kohandamine ja koostamine.

2019. aastal uurisid Karindi ja Tamm magistritöös "Lasteaiaõpetajate ja eripedagoogi koostööd erivajadustega laste üldoskuste arengu toetamisel". Andmete kogumiseks kasutati kahte meetodit: lasteaedade õppekavade analüüsi ja küsitlust; erinevad küsimustikud olid õpetajatele (N=128), eripedagoogidele (N=12) ning direktoritele (N=10). Uurimusest ilmnas, et mängu- ja sotsiaalsete oskuste hindamisel kasutavad nii õpetajad kui eripedagoogid endi sõnul enim vaatlust (õpetajad 88%, eripedagoogid 92%). Lisaks selgus, et koostöö on õpetajate arvates vähene arendustegevuste läbiviimise etapil, selle põhjuseks on nii õpetajate kui eripedagoogide tihe päevagraafik, mille tulemusena on raske leida ühist aega.

Efektiivsemaks koostöövormiks loeti individuaalset vestlust ja tagasisidestamist (eripedagoogid 39%, õpetajad 35,6%).

Kokkuvõtteks võib öelda, et õpetaja ja eripedagoogi kompetentside tegevusnäitajad on väga sarnased. Õpetaja tegevus on suunatud peamiselt tavaarenguga laste õpetamisele. Ta nõustab lastevanemaid õppija arengu toetamiseks ning erivajadusega lapse puhul teeb koostööd eripedagoogiga arengutegevuste planeerimisel. Eripedagoog tegeleb erivajadustega lastega individuaalselt või grupis, valides sobivaid eripedagoogilisi võtteid. Eripedagoog täidab lapse arengut kajastavaid dokumente, analüüsib teavet õppija kohta, nõustab kolleege, lapsevanemaid ja juhtkonda erivajadustega laste osas ning kohandab õpikeskkonda vastavalt õppija vajadustele.

Kõige suuremaks erisuseks eripedagoogi ja logopeedi kutsestandardite võrdlusel on erivajadustega lapse hindamine. Logopeedi tööosaks on kommunikatsiooni- ja neelamisfunktsiooni häire tuvastamine ja selle hindamine. Eripedagoogi kohustuseks on märgata ja hinnata õppija erivajadusi. Eripedagoogi sihtrühma kuuluvad kõik erivajadustega lapsed sh. kommunikatsioonihäiretega lapsed, logopeedile aga ainult viimased. Kaasava hariduse levik muudab eripedagoogi töö lasteasutuses mitmetahuliseks, kuna erivajadusega laps vajab toetust kõikides valdkondades (Sõukand, 2017). Erisused ilmnevad ka töökeskkondades – logopeedi tööks on vaja eraldi ruumi, mis on vastavalt sisustatud (Kutsestandard. Logopeed tase 7, 2019), et võimaldada töötada kommunikatsiooni- ja kõnehäiretega lastega. Eripedagoog peab olema valmis tegutsema tavapärasest erinevates olukordades (Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018).

Logopeedilise töö planeerimisel on antud täpsed juhised, kuidas toimida: tegevusplaani koostamine, tegevuste järjestamine, teraapia läbiviimine ja tulemuste hindamine (Kutsestandard. Logopeed tase 7, 2019). Eripedagoogil on kutsestandardis toodud kohustus tegevused dokumenteerida (Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018). Kutsestandardi läbivas kompetentsis on esitatud logopeedile konkreetsed nõuded isikuomaduste kohta. Nendeks on: hea koostöö ja mõtlemisoskus, analüüsivõime, pingetaluvus, tolerant, pidev eneseanalüüs, empaatia, kannatlikkus, loovus, paindlikus. Eripedagoogi kutsestandardis on isikuomadused üldistatult. Esile on tõstetud suhtlemisoskust, konfidentsiaalsust, avatust kriitikale, oskust analüüsida enda tegevust ja töötada oma võimete kohaselt (Kutsestandard. Logopeed tase 7, 2019; Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018).

Seega on kattuvaid tööülesandeid nii lasteaiaõpetajal, logopeedil kui ka eripedagoogil. Eripedagoogide arv lasteaedades on jõudsalt kasvanud seoses kaasava hariduse edenemisega,

ressursside mõistlikuks kasutamiseks on vaja selgemalt piiritleda, milles eripedagoogide tööülesanded lasteaias käesoleval ajal seisnevad.

Eripedagoogi ametijuhend lasteaias

Tänapäeva töökeskkonnas, kus järjest rohkem tähelepanu pööratakse juhtkonna poolt töötaja palkamisele, omab täpne ja põhjalik ametikohustuste kirjeldus otsustavat tähtsust selgitamaks, kas töötaja on võimeline täitma osa või kõiki nõutud kohustusi oma töös (Smith, 2015).

Töölepinguseaduse § 5 lg 1 p. 3 kohaselt peab tööleping sisaldama tööülesannete kirjeldust (Töölepingu seadus, 2008). Avaliku teenistuse seaduse (2012, § 52 lg1) alusel tuleb kohaliku omavalitsuse töötajatele koostada ametijuhendid, kus on kirjeldatud seadusega määratud miinimum: ametikoha teenistusülesanded, töötajale esitatavad nõuded hariduse ja oskuste kohta, tööaeg.

Koolis töötavate eripedagoogide kohta kehtib Haridus- ja teadusministri määrus "Tugispetsialistide teenuste kirjeldus ja teenuse rakendamise kord" (2018). Määruse alusel pakuvad tugispetsialisti teenust logopeed, eripedagoog, koolipsühholoog või sotsiaalpedagoog, kelle ülesandeks on õppeprotsessis õpilase võimete kohase õppimise ja sotsiaalse arengu toetamine. " Ta nõustab ja toetab õpetajat õppe- ja arengutegevuses, sobiva õppemetoodika ning õppevormi leidmisel" (§1 lg 2). Tugispetsialist aitab õpilast esilekerkinud probleemide lahendamisel, toetab toimetulekut ja sotsiaalset tegevusvõimet soodustavates tegevustes. Ta nõustab erialase pädevuse piirides vanemaid, kooli juhtkonda ja töötajaid lapse arengut toetavates küsimustes, õppe korraldamisel ja õpikeskkonna kujundamisel. Eripedagoogi erialaseks pädevuseks on õpilase arengu- ja õpioskust mõjutavate tegurite väljaselgitamine, õpetajate juhendamine õpilase õppe planeerimisel ja läbiviimisel, õpiabirühmade ja individuaaltundide ettevalmistamine ning läbiviimine.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (2010) § 46 määratakse haridusliku erivajadusega õppuri koordineerija ülesanneteks toetada ning juhendada õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel, nõustada vanemaid ja teha kooli juhtkonnale ettepanekuid edaspidiseks pedagoogilise töö korraldamiseks, lisauuringute tegemiseks või teisele haridustasemele ülemineku toetamiseks. 2016. aastal kaitsesid Aigro ja Heinsalu magistr töö teemal „Hariduslike erivajadustega laste koordinaatorite (HEVKO) roll Eesti haridussüsteemis“. Uuringust selgus, et 37 HEVKO-t 135-st ei ole läbinud erialast täiendkoolitust ja 61 HEVKO-l puudub eripedagoogiline haridus, paljudes koolides täidab HEVKO rolli õppealajuhataja (41 inimest). Küsitluse tulemusena selgus, et HEVKO tööjuhend puudus 82 koolil 174-st, nendes

koolides eeldati, et HEVKOde peavad tegelema kõigi HEV õpilasi puudutavate probleemidega. 1/3 HEVKO-de arvates on probleemiks õpetajatega koostöö puudumine. Koolisisese tugivõrgustikuga koostöö oli HEVKO-de (88,7%) arvates rahuldav, puuduseks asjaolu, et osades koolides (4 koolis) kas ei olnud tugispetsialisti või oli üks (26 koolis) ja selle tõttu kannatab tugiteenuste osutamine HEV õpilastele. Magistritöös tehakse ettepanek koostada HEVKO-dele ametijuhend koos peamiste tööülesannetega.

Koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) § 20 lg 4 järgi on töölepinguga seotud toimingute tegemise kohustus lasteasutuse direktoril. Direktor peab otsustama, milliste tööülesannete täitmiseks on inimesi vaja ja millise koormusega, millised ametikohad ta loob. Samuti on direktori ülesandeks hinnata kvalifikatsiooninõuetele vastavust ja töötaja valmisolekut vastaval ametikohal töötada (Koolieelse lasteasutuse pedagoogide ..., 2002).

Erinevalt koolist on lasteaia paindlikkus oluliselt suurem – asutuse tasandil otsustatakse, milles seisneb erivajadustega lastega tehtav töö, millised töötajad ja kuidas selles osalevad ning kuidas toimub meeskonnatöö. Suur vastutus on direktoritel, kellel peaks tööülesandeid ametijuhenditesse sõnastades olema hea ettekujutus, mida oodata asutuse personalilt või millist tugiteenust tellitakse piirkondlikust keskusest. Ametijuhendi koostamisel saab direktor toetuda kutsestandardile. Kaasava hariduse kontseptsioon eeldab tihedat koostööd õpetajate ja tugispetsialistide vahel, ka meeskonnatöö korralduse eest kannab praegu vastutust direktor. Kui eelnevalt refereeritud magistritöös (Aigro & Heinsalu, 2016) on vaadeldud HEVKO-de tegevust koolitasandil, siis välja on kujunemas sarnane ametikoht ka lasteaedades. Uuenev alushariduse seadus ja riiklik õppekava toovad küsimused ressurssidest, koostööst ja kattuvustest samuti esile (Haridus- ja Teadusministeerium, s.a., Vapper, 2021). Ametijuhend sätestab eripedagoogi poolt töökava koostamise, kava esitamise sageduse ja kellele töökava esitatakse (Pärnu linna Raeküla ..., 2017). Kohustusliku kompetentsina on Eripedagoogi kutsestandardis, tase 7 välja toodud kompetents B.2.2 Õppetegevuse planeerimine, mille üheks tegevusnäitajaks on oskus koostada töökava lähtuvalt õppija arengutaseme hindamisel tehtud järeldustest ja arvestades õppekava nõudeid (Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018). Kuidas eripedagoogid lasteaedades oma tööd planeerivad, sh töökava koostavad, ei ole seni uuritud.

Eripedagoogi kui tugispetsialisti roll on kaasava hariduse kontekstis lasteaia alles kujunemas. Magistritöö uurimisprobleem on, kui võrd rakendatakse kutsestandardis välja toodud kohustuslikke kompetentse erinevates lasteaedades, ametijuhendite koostamisel ning mille poolest erineb eripedagoogi töö õpetaja ja logopeedi omast. Uurimustöö eesmärk on välja selgitada, milliste tegevuste kaudu teostuvad lasteaia eripedagoogide hinnangul ja

dokumentatsiooni alusel kutsestandardis toodud kohustuslikud kompetentsid. Töö uurimisküsimused on:

1. Milliste tööülesannete täitmist ametijuhendite alusel eripedagoogidelt lasteaias eeldatakse?
2. Milliseid tööülesandeid lasteaia eripedagoogid enda sõnul lasteaias täidavad?
3. Kuidas koostavad eripedagoogid lasteaias oma töökava ja millised osad sellel on?

Metoodika

Valim

Kihtvalimi moodustasid Eesti lasteaedades töötavad eripedagoogid. Eestis on Statistikaameti 2020/2021 a. andmetel 609 lasteaeda (Eesti Statistika, 2021). Haridus- ja Teadusministeeriumi (2021) andmetel on 2020/2021. õa populatsiooni suuruseks 199 lasteaias tugispetsialistina töötavat eripedagoogi. Valimisse hõlmati eripedagoogid, kellel on erialane magistriharidus või eripedagoogi kutse ja kelle ametinimetus on eripedagoog või eripedagoog-logopeed. Mugavusvalim hõlmas uurija jaoks varasemast koostööst tuttavaid eripedagooge erinevatest Eesti piirkondadest.

Uurimuses osales 26 eripedagoogi erinevatest maakondadest üle Eesti. 19 küsitletutest märkis enda ametinimetuseks „eripedagoog“ ja seitse „eripedagoog-logopeed“ (magistritöös kasutatakse edaspidi mõlema tähistamiseks eripedagoogi nimetust). 11 vastanutest märkis, et lasteaias töötab lisaks eripedagoogile ka logopeed ja üheksa vastanutest täidavad enda sõnul ise lisaks eripedagoogi ülesannetele ka logopeedi ülesandeid. Kuues uuringus osalenud lasteaias on vastajate sõnul logopeedi ametikoht täitmata.

Eripedagoogide ettevalmistuse kohta saadi küsitluse teel järgmised andmed. Magistrikraadi oli 73,1% (N=19) vastanutest omandanud Tartu Ülikoolis ning 26,9% (N=7) Tallinna Ülikoolis, ülikooli lõpetamise aasta oli vahemikus 1980-2020. Eripedagoogi kutset, tase 7 omas 14 uuringus osalenut ja kahel vastajal oli eripedagoogi kutse, tase 8. Vastanute töökogemus tugispetsialistina praeguses lasteaias varieerus järgmiselt: 6-11 aastat oli eripedagoogina töötanud 14 ja 0-5a 12 vastajat.

Uuringus osalenud eripedagoogidest enamus töötab täiskoormusega. 65% (N=17) eripedagoogidest leidis, et kõik lapsed, kellele nad vähemalt kord nädalas tugiteenust pakuvad, on erivajadustega lapsed; 30,8% (N=8) arvas, et kõik lapsed ei ole erivajadustega ja üks eripedagoog vastas, et ta ei tea seda. Eripedagoogi teenust pakuti vastajate sõnul maksimaalselt 42 lapsele ja minimaalselt 8 lapsele õppeaastas, seejuures mõlemad äärmused

märkisid ära koormusega 0,2 töötavad eripedagoogid. Kõik 42 last, kellele 0,2 osakoormusega eripedagoog teenust pakkus, hinnati tema poolt erivajadustega lasteks. Samas täiskohaga töötava eripedagoogi hinnangul, kes pakkus tugiteenust 41 lapsele aastas, ei olnud kõik lapsed erivajadustega. 15-st eripedagoogist, kes märkisid küsitluses, et pakuvad tugiteenust erirühmas käivatele lastele, hindas 13 eripedagoogi kõiki lapsi erivajadustega lasteks. Ülevaade valimi töökoormustest on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Eripedagoogide (N=26) koormuse andmed küsimustiku põhjal.

Töökoormus	Rühmade arv lasteaias	Laste arv, kellele eripedagoog sel õppeaastal tugiteenust pakub	N	%
1,0	8-18	8-41	18	69,2
0,8	6	11-24	2	7,7
0,5	6-12	12-20	2	7,7
0,3	4	9	2	7,7
0,2	4-6	8-42	2	7,7

Uuringu käigus saadeti uurijale analüüsimiseks 26 küsitluses osalenud lasteaiast 12 eripedagoogi ametijuhendit viiest maakonnast (Pärnumaa, Tartumaa, Viljandimaa, Võrumaa, Järvamaa) ja 4 eripedagoogi töökava. Tulenevalt asjaolust, et küsitlus oli anonüümne, ei ole võimalik töökavasid ja ametijuhendeid viia kokku küsitlusele vastanud eripedagoogidega.

Andmekogumine

Informatsiooni saamiseks üle Eesti paiknevate eestikeelsete lasteaedade kohta kus on tööl eripedagoog, tutvuti valdade ja linnade kodulehtedel esitatud informatsiooniga. Samuti suheldi tuttavate eripedagoogidega ja nemad jagasid lisaks oma kontakte. Sobiva lasteaia leidmisel saadeti direktori meiliaadressile palve osaleda uuringus (Lisa 2). Pöördumine uuringus osalemiseks edastati ca 100 lasteasutusele. Lasteasutuse direktori ja eripedagoogi nõusolekul edastati uurija poolt ankeet eripedagoogile ning direktoril paluti uurijale saata lasteasutuses töötava eripedagoogi ametijuhend.

Andmekogumine viidi läbi 2021. a. Andmeid koguti kahel viisil: ankeedi ja dokumentatsiooni analüüsi kaudu.

Ankeet sai valitud eelkõige seetõttu, et küsitletavad asuvad erinevates maakondades üle Eesti ja veebivormis küsimustiku täitmine on mugav ja kiire, võimaldab vastajal oma tööd kirjeldada. Küsimustik vormistati Google Formsis. Magistritöö andmete kogumiseks kasutati

autori koostatud küsimustikku (Lisa 3). Küsimustiku koostamisel töötati eelnevalt läbi kutsestandard Eripedagoog, tase 7 (2018), tugineti Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008) ning Aigro ja Heinsalu (2016) magistritööle. Ankeedi osadeks olid:

1. Taustandmed: vastaja tööstaaž, kõrgkooli lõpetamise aasta, millises kõrgkoolis haridus omandati, ametinimetus lasteaias, eripedagoogi kutse olemasolu ja teemaga seotud asutuse info (millised rühmaliigid on lasteaias, mitmele lapsele pakutakse tugiteenuseid õppeaasta jooksul, logopeedi ametikoha olemasolu, eripedagoogi koormus lasteaias).

2. Eripedagoogide näited oma tööülesannetest lasteaias. Küsiti, milliseid kohustuslikke kompetentse/tegevusi, kuidas ja millises ulatuses kasutatakse erivajadustega laste arendamisel. Tööülesannete kohta esitati 25 küsimust, millest 14 oli valikvastustega ja 11 avatud vastusega küsimust.

3. Ametijuhendit puudutav info: dokumendi struktuur, eripedagoogi kaasatus ametijuhendi koostamisse ning hinnang ametijuhendis kajastuvate tööülesannete kattuvuse kohta tegelikkusega. Küsimustik koosnes 5 küsimusest, millest 4 olid valikvastustega ja 1 avatud vastusega küsimus.

Ankeedi katsetamiseks ja parandamiseks viidi läbi prooviuuring lasteaias töötava eripedagoogiga. Kuna andmekogujal puudus kogemus e-küsitluse vormis saadud andmete haldamisega, siis prooviküsitlus võimaldas hinnata vajaminevaid tegevusi andmetega opereerimisel. Pilootuuringust selgus, et küsimused olid arusaadavad ja vastatavad ning mingeid täiendusi ankeeti sisse ei viidud. Pilootuuringus osalenud eripedagoogi vastused lisati tema nõusolekul valimisse.

Ankeet paluti täita aprillis ja tagastada see kahe nädala jooksul. Kahe nädala möödumisel saadeti korduvteatis uuringus osalenud lasteasutuste eripedagoogidele palvega täita ankeet neil, kes veel ei ole jõudnud seda teha. Seoses vähese aktiivsusega pöördui täiendavalt Eesti Eripedagoogide Liidu poole palvega edastada ankeet ühenduse liikmete kaudu lasteia eripedagoogidele ja täiendav küsitlus viidi läbi 2021. a septembris Tartu Ülikooli praktikajuhendajate koolitusel osalenud eripedagoogide hulgas.

Lasteaias kasutatav dokumentatsioon, mida analüüsiti, oli eripedagoogi ametijuhend ja töökava. Eripedagoogi ametijuhendi saatis asutuse direktor, õppealajuhataja või eripedagoog uurija isiklikule meiliaadressile. Samuti saadeti uurija isiklikule meiliaadressile eripedagoogide poolt nende ühe-kahe kuu töökava.

Andmeanalüüs

Tulenevalt töö eesmärgist ja uurimisküsimustest kasutatakse uurimistöös kvantitatiivset ja kvalitatiivset andmeanalüüsi. Küsitluse tulemusena saadud andmed sisestati ja korrastati Microsoft Exceli tabelis. Arvtunnused saadi järjestusküsimustes antud eelistuste põhjal ning valikvastustega küsimustes märgitud vastuste alusel. Andmete kirjeldamiseks kasutati statistilistest meetoditest sagedustabelit. Kõrge suhteline sagedus kirjeldab vastanute poolt kõige enam eelistatud vastusevarianti (Rootalu, 2014). Vabavastuste korral anti sõnalistele vastustele arvvaartus ning saadud arvvaartuste alusel saadi vastuse esinemissagedus.

Kvalitatiivset sisuanalüüsi rakendati ametijuhendite ja töökavade analüüsiks, mis sobib suure mahuga tekstiliste andmete analüüsiks (Elo & Kyngäs, 2008). Andmete analüüsimisel kasutati induktiivset lähenemisviisi. Selline lähenemisviis sobib peamiselt väheuuritud temade puhul, milles otsitakse seaduspärasusi järelduste tegemiseks (Induktiivne strateegia, s.a). Kvalitatiivsete andmete analüüsiks kasutati QCAmapi tarkvara (Mayring, 2014). Programm võimaldab tekstis märkida tähenduslikke infoühikuid, mille alusel loodi koodid ja neist omakorda kategooriaid, mis on seotud uurimisküsimusega ja hinnata nende esinemise sagedust (*Qualitative Content Analysis // QCAmapi*, 2020). QCAmapi abil analüüsiti uurimisküsimusega "Milliste tööülesannete täitmist ametijuhendite alusel eripedagoogidelt lasteaias eeldatakse?" seotud andmeid.

Ametijuhendite analüüs jaotati kaheks: esmalt uuriti ametijuhendi struktuuri otsides vastust järgnevatele küsimustele: Millisele ametikohale juhend on koostatud? Millised on ametijuhendi põhiosad? Millised on ebatüüpilised ülesanded või lisäülesanded, mida eripedagoogidelt oodatakse? Tekstist eristati käsitsi küsimustele vastavad tähenduslikud üksused ja anti neile nimetused. Pärast kodeerimist teostati teksti ülekodeerimine, lisati või muudeti vajadusel koode ja tähenduslike üksusi. Ülekodeerimise järgselt oli koode 11. Reliaabluse tõstmiseks kodeeriti kaaskodeerija poolt kõik ametijuhendid veelkord ja tema ettepanekul lisati täiendavalt kaks koodi. Enamik koode kattusid ja erinevuste suhtes, mis seisnesid peamiselt tõlgendustes, jõuti konsensuseni. Koodidest moodustati alakategooriad ja neist kategooriad. Näide on esitatud tabelis 3.

Tabel 3. Vastused ankeedi küsimusele „Milliseid eripedagoogile ebatüüpilisi tööülesandeid olete täitnud sel õppeaastal?“

Kood	Alakategooria	Kategooria
rühmaõpetaja	õpetaja	

lasteaiaõpetaja		
logopeed-eripedagoog	tugispetsialist	asendatavad ametikohad
tasandusrühma logopeed		
õpetaja abi	õpetaja abi	
abistav personal		

Lisaks analüüsi ametijuhendis välja toodud tööülesannete vastavust Eripedagoogi kutsestandard, tase 7 kohustuslike kompetentsidega. Selleks moodustati koodide alusel seitse kategooriat, mis tulenesid kutsestandardi kohustuslikest kompetentsidest. Lisas 4 on välja toodud suunatud sisuanalüüsist lähtuvalt moodustunud koodid ja kategooriad.

Tulemused

Magistritöö käigus saadud tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa. Kõigepealt analüüsitakse eripedagoogide ametijuhendeid. Seejärel esitatakse uuringus osalenud eripedagoogidelt küsitluse teel saadud andmed ning lõpuks analüüsitakse eripedagoogide töökvaseid.

Lasteaia eripedagoogi ametijuhend

Andmeid eripedagoogi ametijuhendi kohta saadi kahel viisil: eripedagoogide (N=26) küsitlusest ning ametijuhendite (N=12) analüüsimise teel.

20 eripedagoogi märkis, et neile on lasteaias koostatud ametijuhend. Kaks eripedagoogi vastas, et ametijuhend on koostatud tugispetsialistidele üldiselt ja üks eripedagoog märkis, et ametijuhend on koostatud pedagoogilistele töötajatele üldiselt. Kolme eripedagoogi sõnul neil ametijuhend puudub. 23-st eripedagoogist 13 märkisid, et ei oska välja tuua eripedagoogi ametijuhendi põhiosi. Vabavastusena märgiti nt "ei oska peast nimetada, paberit ei ole käes", "ei tea peast". Ülejäänud eripedagoogid tõid ametijuhendi põhiosadena välja üldosa, õigused, kohustused ja tööülesanded.

Küsimusele, kuidas koostati lasteaias eripedagoogi ametijuhend, jättis kuus eripedagoogi vastamata. Seitse küsitletut vastas, et ei tea seda. Kuuel korral toodi välja, et juhtkond koostas ning kuuel korral märgiti, et aitasin ise ametijuhendi koostamisele kaasa. Üks eripedagoog vastas, et ametijuhend on hetkel koostamisel.

Ametijuhendite (N=12) analüüsil saadud tulemused esitatakse kategooriate kaupa.

Küsimusele „millisele ametikohale juhend on koostatud?“ vastustest tekkis neli alakategooriat. Ametnimetus oli märgitud 11 ametijuhendis: neljal juhul märgiti ametinimetuseks eripedagoog, neljal korral eripedagoog-logopeed, kahel korral logopeed-eripedagoog ja ühel korral logopeed ning ühel korral ametinimetus puudus. Liitnimetuse korral olid vastajad ankeetküsitluse põhjal lõpetanud magistriõppe või sellega võrdsustatud õppe perioodil 1980 - 2014 ja nad täitsid ka logopeedi ülesandeid.

Küsimuse, millised on ametijuhendi põhiosad, vastustest tekkis seitse põhiosa: õigused, üldsätted, töö sisu, koostöö, vastutus, kvalifikatsiooninõuded, lõppsätted (vt tabel 4). Keskmiselt on ametijuhendites kajastatud viis põhiosa, kõik põhiosad olid esindatud ühes ametijuhendis.

Tabel 4. Ametijuhendite (N=12) struktuur moodustunud põhiosade alusel.

Ameti-juhend	Õigu-sed	Üld-sätted	Töö sisu	Vastutus	Kvalifikatsiooninõuded	Koos-töö	Lõpp-sätted	Kok-ku
A 1	X	X	X	X	X	X	X	7
A 4	X	X	X	X	X			5
A 12	X	X	X	X	X			5
A 6	X	X	X	X	X			5
A 7	X	X		X	X	X		5
A 10	X	X		X	X	X		5
A 5	X	X	X	X				4
A 11	X	X	X	X				4
A 8	X	X	X		X			4
A 2	X	X	X	X				4
A 9	X	X	X					3
A 3			X					1
Kokku	11	11	10	9	7	3	1	

Kõikides ametijuhendites esineb koostöö nõue peamiselt „Töö sisu“ all, kuid kolmes ametijuhendis on koostöö nõue eraldi punktina välja toodud. Näiteks ametijuhendis A7 on koostöötegevuse all toodud välja tegevusnäitaja „Mitmetasandiline koostöö tagab lapse igakülgse arengu“, kus on määratletud lasteaia personali tegevused, nt „muusikaõpetaja tagab lapse eakohase arengu, majandusjuhataja tagab inventari remondi ja materjalide muretsemise“. Ametijuhendis on selliselt märgitud 7 isikut, kellega koostööd teha.

Eripedagoogi tegevusteks on kõigi rühmade töötajate nõustamine, ürituste organiseerimine, pidudel osalemine, koostöö õppeasutuste siseste ja väliste tugisüsteemidega. Ametijuhendis A1 kajastub koostöö samuti eraldi punktina, kus on toodud eripedagoogi tegevused, nt võtab osa maja arengukava, aastakava ja õppekava koostamisest, võtab osa pedagoogilise nõukogu koosolekutest ja lühikestest infonõupidamistest, osaleb koolivalmiduse hindamisel, jne.

11 ametijuhendis on toodud välja tugispetsialisti õigused, nt saada abi ja nõu juhtkonnalt, tõstatada küsimusi pedagoogilises nõukogus, saada vajalikku töö- ja erialast täiendkoolitust, saada vajalikke õppe- ja mänguvahendeid, teha ettepanekuid töö tulemuslikkuse tõstmiseks, jne. Kümnes saadetud ametijuhendis on välja toodud üldsätted ja töö sisu. Üldsätetes on tavaliselt märgitud ametinimetus, kellele töötaja allub, tööaja pikkus (35 tundi nädalas), keda asendab ja millistest seadusaktidest juhindub. Töö sisuna märgitakse tegevused, millega tugispetsialist peab lasteasutuses tegelema. Eripedagoog, tase 7 kutsestandardi alusel oli ametijuhendites esile toodud alati hindamise, õpetamise ja nõustamise kompetentsid, kõige harvem (5 ametijuhendis) aga õpikeskkonna kujundamise kompetents. Tulemused on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Ametijuhendites (N=10) kajastatud eripedagoogi kohustuslikud kompetentsid „Töö sisu“ all.

Kompetentsid	Näide (muutmata sõnastus)	Ametijuhendite arv
Õppija erivajaduse märkamine ja hindamine	„Märkab, uurib ja hindab lapse erivajadust, õppeaasta alguses hindab tasandusrühma", selgitab õppeaasta alguses välja logopeedilist või eripedagoogilist abi vajavad lapsed“.	10
Õpetamine	„Igale lapsele ea- ja võimetekohane arendamine", „korraldab individuaal-kõneravitunnid", „viiakse vajadusel läbi individuaalsed tööd lastega“.	10
Eripedagoogiline nõustamine ja mentorlus	„Eripedagoog nõustab õpetajaid ja lapsevanemaid lapse erivajadusest lähtuvalt", „viib läbi koolitusi lasteasutuse personalile ja lastevanematele", „vajadusel soovitude andmine vanematele ja õpetajatele", „nõustab haridusasutuse töötajaid“.	10
Õppetegevuse planeerimine	„Õppe ja kasvatustegevuse planeerimine", „töö on vajaduste alusel planeeritud ja läbi viidud“	9
Professionaalne enesearendus	„Analüüsib järjepidavalt oma tööd", „täiendab end pidevalt ja hoiab kursis", „refleksioon ja professionaalne enesearendus", „osalemine valdkondlike tööjuhendite koostamisel", „erialaste teadmiste järjepidev täiendamine“.	8

Arendus-, loome- või teadustegevus eripedagoogika valdkonnas	„Erivajadusega lastele suunatud õppevara koostamine“, „organisatsiooni arengut suunavate dokumentide kavandamine“, „eripedagoog uurib ja kirjeldab lapse kognitiivset arengut, psüühilisi protsesse“, „koostab õppematerjale, rikkumata autorikaitsega seotud aspekte“.	6
Õpikeskkonna kujundamine	„Kujundab turvalise, tervisliku, õppimist toetava“, „iga lapse turvalisus on tagatud rühmas“.	5

Vastutus on kajastatud üheksas ametijuhendis. Osades ametijuhendites on vastutus üldistatud, nt A11 „eripedagoog vastutab käesoleva ametijuhendiga temale pandud kohustuste ja tööülesannete täitmise eest seaduses või haldusaktis sätestatud korras“. Ametijuhendis A7 ei ole põhiosana töö sisu välja toodud, kuid eripedagoogi vastutus on kajastatud põhjalikult, sisaldades kuute punkti. Vastutus hõlmab tööalase dokumentatsiooni korrektset vormistust ning tähtajalist esitamist, lapsele eripedagooglise abi tagamist, õppe- ja kasvatustöö efektiivsust, professionaalsust, ohutustehnika-, töökaitse- ja tuleohutuse nõuete täitmist ning lapse turvalisuse tagamist rühmas.

Kvalifikatsiooninõuded olid kirjas seitsmes ametijuhendis, need langesid kokku riiklikult kehtestatuga. Ühes ametijuhendis oli välja toodud lõppsätted, milles märgiti, et ametijuhend on lahutamatu osa töölepingust ja mõlemale osapoolle jääb üks eksemplar ning tugispetsialist kinnitab allkirjaga, et on tutvunud ametijuhendiga ja kohustub seda täitma. Üks ametijuhend kajastas eelkõige tehtavat tööd ning antud ametijuhendil oli lisaks mäрге, et on töölepingu üks osa. Teistel saadetud ametijuhenditel „lõppsäte“ puudub, mis on asendatud märkega, et antud ametijuhendit muudetakse vastavalt töökorralduse muutmisele. Antud mäрге esineb ametijuhendil A4, A5, A6, A10 ja A12.

Eripedagoogi tööülesanded küsitluse alusel

Ankeedis küsiti eripedagoogidelt kutsestandardi kompetentside (7) kaupa, milliseid tööülesandeid nad lasteaias õppeaasta lõikes täidavad. Enamiku eripedagoogide (N=19) arvates kattus suuremas osas ametijuhendi sisu ja tegelikud tööülesanded. Ühe uuringus osalenud eripedagoogi arvates on kattuvus täielik. Kuus vastajat jättis sellele küsimusele vastamata.

Õppija erivajaduste märkamine ja hindamine. Selgus, et pooled küsitluses osalenud eripedagoogid (N=13) hindavad kõigi lasteaeda saabuvate uute laste arengutaset, valiku sagedus 0,37 (kõigist antud küsimuses pakutud seitsmest vastusevariandist, millest eripedagoog võis valida mitu, oli see kõige enam valitud vastus). Samuti peavad vastanud

eripedagoogid (N=10) oluliseks hinnata lapsi, keda õpetaja märkab ja suunab, valiku sagedus 0,28. Ülejäänud variante, milleks olid: lapsevanemad pöörduvad, logopeed suunab, dokumentatsiooni alusel, juhtkond suunab ja muu, märgiti vähem (N=4). Muu variandi alla lisati: „mõne muu asutuse logopeed või eripedagoog soovitas“, „lapse esmase arengu hindamise viin läbi perevestlusena lapse lasteaeda tulemisel ja sealt selgub abivajadus“, „psühholoog palub üle vaadata“, „kuna ametis uus ja eelnevalt polnud lastega tuttav, vestlen isiklikult kõigi lastega va sõim.“ (vt tabel 6).

Tabel 6. Kuidas jõuavad eripedagoogini lapsed, kelle arengut ta hindab (esimese ja teise valiku alusel).

Valikuks pakutud variandid	Esimese valiku vastajate arv (N)	Esimese valiku suhteline sagedus	Kumulatiivne sagedus (%)	Teise valiku vastajate arv (N)	Teise valiku suhteline sagedus	Teise valiku kumulatiivne sagedus (%)
Hindan kõiki uusi lapsi	13	0,37	37	1	0,04	4
Õpetaja märkab ja suunab	10	0,28	65	7	0,34	38
Logopeed palub hinnata	4	0,11	76	3	0,15	53
Muu	3	0,08	84	1	0,04	57
Lapsevanemad pöörduvad	2	0,06	90	6	0,29	86
Dokumentatsiooni alusel valin	2	0,06	96	1	0,04	90
Juhtkond otsustab	1	0,04	100	2	0,10	100

Õppekava valdkondadest, mida eripedagoog ise hindab, märkisid vastajad ära kuus valdkonda: tunnetus- ja õpioskused (N=20), keel ja kõne (N=11), mänguoskused (N=11), sotsiaalsed oskused (N=8), enesekohased oskused (N=7) ja matemaatika (N=7). Ülejäänud viit õppekava valdkonda võib pidada eripedagoogide seisukohast väheolulisteks (N=3). Küsitlusest ilmnes, et pooled eripedagoogid (N=13) peavad vajalikuks hinnata korraga mitut õppekava valdkonda. Enam hinnatakse koos mänguoskusi ning tunnetus- ja õpioskusi (N=9), mänguoskusi ning keele ja kõne valdkonda (N=8). Teisi kombinatsioone esines vähemal määral (vt tabel 7).

Tabel 7. Eripedagoogide poolt lapse juures hinnatavad õppekava valdkonnad.

Õppekava valdkonnad	Esimese eelistuse vastajate arv	Esimese eelistuse suhteline sagedus	Kumulatiivne sagedus (%)	Teise eelistuse vastajate arv	Teise eelistuse suhteline sagedus	Kumulatiivne sagedus (%)
Tunnetus- ja õpioskused	20	0,28	28	3	0,10	10
Keel ja kõne	11	0,15	43	5	0,18	28
Mänguoskused	11	0,15	58	2	0,06	34
Sotsiaalsed oskused	8	0,11	69	6	0,21	55
Matemaatika	7	0,10	79	3	0,10	65
Enesekohased oskused	7	0,10	89	4	0,13	78
Eesti keel kui teine keel	4	0,05	94	3	0,10	88
Mina ja keskkond	3	0,04	98	1	0,03	91
Kunst	1	0,01	99	2	0,06	97
Muusika	1	0,01	100	0	0	97
Liikumine	0	0		1	0,03	100

Vastustest selgus, et lapse arengut hinnatakse erinevate meetodite abil. Enamus eripedagooge (N=25) märkis, et nad hindavad lapse arengut enda poolt koostatud ülesannete abil. Hindamisel kasutatavateks meetoditeks on ka lapse tegevuse vaatlemine rühmas (N=24) ja lapse oskuste hindamine testiga (N=24), vestlus täiskasvanutega (N=19). Kõiki kuut meetodit, milledeks olid küsimustikus: lapse tegevuse vaatlemine rühmas, lapse vaatlemine õpetaja poolt läbi viidud tegevustes, lapse oskuste hindamine enda poolt koostatud ülesannetega, lapse oskuste hindamine testiga, vestlemine lapsega, vestlemine vanematega, kasutavad enda sõnul 12 eripedagoogi. Juurde märkis üks vastaja „lastega kaasnevate dokumentide ja eelnevalt läbi viidud uuringutega tutvumine“.

Küsitluse põhjal viivad eripedagoogid laste arengutaseme hindamise läbi valdavalt sügisel ja kevadel (N=17). Ainult sügisel hindab lapse arengutaset enda sõnul üheksa eripedagoogi ning üksnes kevadel kaheksa eripedagoogi. Kolm eripedagoogi märkisid, et täiendavad uuringud toimuvad vastavalt vajadusele õppeaasta jooksul ja üks vastanud eripedagoogidest viib lapse arengu hindamise läbi talvel.

Õppetegevuse planeerimine. Uuringus osalenud eripedagoogid (N=26) väitsid, et koostavad töökavasid sagedamini õppeaastaks (N=9) või nädalaks (N=7). Küsimusele: "Millised põhiosad on Teie töökaval" vastas 16 eripedagoogi, et nende töökava koosneb kahest osast: hinnang lapse arengule ja eesmärgid. Kolm eripedagoogi töökava koosnesid ühest osast, milleks on püstitatud eesmärgid ja kuuel eripedagoogil kolmest või rohkemast

osast, nt „arendatavad oskused, tegevuste sisu ja märkused“, „individuaalne töö lastega, vestlused kolleegidega, kogu kollektiivi või alarühma koosolekud ja dokumentatsiooni täitmine“. Lisaks märgitakse eripedagoogide poolt töökavadesse lapse arendamisega seotud tegevused (N=8); õppetöös kasutatavad vahendid (N=5); arendamist vajavad valdkonnad (N=5); alateemad, mida valdkonna sees arendatakse, nt kõne valdkonnas sõnavara (N=3) ja meetodid (N=3). Enne tugiteenuse pakkumist tuuakse töökavas täiendava informatsioonina välja lapse poolt varasemalt omandatud oskused (N=7).

Kolm eripedagoogi vastasid, et töökavasse nad infot ei märgi, nt „Töökavas ei märgi infot üles. Info sisestan Eliisi.“, „Esitatavas töökavas neid pole, on oma päevikus/märkmetes.“ või „Mul on iga lapse jaoks oma kaust, kuhu märgin jooksvalt tema kordaminekud ja töö käigus ilmnevad arendamise vajadused.“ Ühe eripedagoogi poolt toodi välja, et „kuna töötan ainult erivajadustega lastega, ei saa ma endale teha pikemaids eesmäärke. Pean lähtuma lapsest“.

Küsimusele, kes eripedagoogi töökava üle vaatab, vastasid eripedagoogid sagedamini (N=15), et töökavasid juhtkonna poolt ei kontrollita. Ülejäänud juhtudel märgiti, et peamiseks kontrollijaks on õppealajuhataja (N=7), ühel juhul direktor ja ühel juhul oli muu variandina juurde lisatud õpetaja/lapsevanem. Küsimuse, millal hindate töö tulemuslikkust, teete kokkuvõtteid ja märkmeid töökavas sõnastatud eesmärkide kohta, vastustest selgus, et eripedagoogid (N= 26) hindavad valdavalt töö tulemuslikkust kas kord kuus (N=9), või kord nädalas (N=6). Harvemateks hindamise sagedusteks märgiti kord aastas (N=2) ja kord kvartalis (N=2).

Õpikeskkonna kujundamine. Küsimusele, millises õpikeskkonnas töötate lastega, kellele tugiteenust pakute, vastasid uuringus osalenud eripedagoogid (N=25), et töökeskkonnana kasutatakse oma kabinetti. 18 eripedagoogi kasutab lisaks kabinetile veel rühmaruumi ja vajadusel kasutab nendest 4 eripedagoogi ka õueala.

Muudatuste tegemistel õpikeskkonnas erivajadusega õppija toetamiseks on eripedagoogid (N=9) enda sõnul enam tähelepanu pööranud füüsilise keskkonna muutmisele, peamiselt ümberpaigutused kabinetis, kuid on loodud ka „minikeskusi õpitu kinnistamiseks“, „viidud erivajadusega õppija rühmakeskkonnast välja“, „loodud ligipääsu ratastooliga“. Nendest kolm eripedagoogi leidsid täiendavalt, et rühmakeskkonnas teeb muret ruumipuudus. Lisaks olid samal arvamusel veel kuus eripedagoogi, nt vastati „eraldi rahulikku ruumi oleks vaja“, „rohkem ruumi, eraldumise pesasid“, „pesa või nurgakest, kus laps saaks olla“ ning ühe eripedagoogi arvates võiks vähendada laste arvu rühmas.

Tähelepanu pööratakse õppevahendite täiendamisele (N=7), nt „juurutatud on visuaalseid vahendeid laste tähelepanu püüdmiseks". Muu vastuse variandina tõid kaks eripedagoogi välja, et on võtnud kasutusele digivahendid. Erivajadustega laste erinevates õpikeskkondades täiendavate muudatuste tegemiseks ei näinud osa eripedagooge (N=6) vajadust, nt kirjutati „meie rühmas on laste jaoks küllalt hea õpikeskkond ja tublid kogemustega õpetajad" või jäeti vastamata (N=5).

Õpetamine. Küsimusele, milliseid õppekava valdkondi arendate teie ise erivajadustega lastel eripedagoogi tugiteenuse raames, vastas enamus eripedagooge (N=18), et nad arendavad lapse tunnetus- ja õpioskusi. Oluliseks peeti ka keele ja kõne valdkonna arendamist (N=12). 11 eripedagoogi pidas vajalikuks arendada mitut õppekava valdkonda, kõige sagedamini esinevateks kombinatsioonideks olid mänguuskused ning tunnetus- ja õpioskused (N=7), mänguuskused ning keel ja kõne (N=6), mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused ning keel ja kõne (N=6), mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused ning matemaatika (N=6) (vt tabel 8).

Tabel 8. Eripedagoogi tugiteenuse raames arendatavad õppekava valdkonnad.

Õppekava valdkonnad	Esimese eelistuse vastajate arv	Suhteline sagedus	Kumulaatiivne sagedus (%)	Teise eelistuse vastajate arv	Suhteline sagedus	Kumulatiivne sagedus (%)
Tunnetus- ja õpioskused	18	0,33	33	4	0,11	11
Keel ja kõne	12	0,22	55	6	0,16	27
Mänguuskused	8	0,14	69	3	0,07	34
Matemaatika	6	0,11	80	4	0,11	45
Sotsiaalsed oskused	3	0,06	86	7	0,19	64
Enesekohased oskused	3	0,06	92	5	0,14	78
Eesti keel kui teine keel	3	0,06	98	3	0,07	85
Mina ja keskkond	1	0,02	100	4	0,11	96
Kunst	0	0		1	0,02	98
Liikumine	0	0		1	0,02	100

Küsimusele, millises vormis pakute eripedagoogi teenust lastele, vastati: individuaalselt oma kabinetis (N=22), oma kabinetis lastele 2-3 kaupa (N=7), viiakse läbi õppetegevus kogu rühmale (N=4), individuaalselt rühmaruumis (N=3) ja 2-3 kaupa

rühmaruumis (N=2). Kõige vähem kasutatavaks tugiteenuse vormiks eripedagoogide hulgas oli osalemine rühmategevuses, toetades abivajavat last (N=1).

Eripedagoogiline nõustamine ja mentorlus. Küsimusele, kuidas toetate õpetajat erivajadustega laste tegevuste planeerimisel rühmas, vastasid eripedagoogid, et õpetajatele soovitatakse kirjandust erivajaduse kohta (N=9) või kutsutakse õpetajat vaatlema eripedagoogi tööd (N=7). Üks eripedagoog tõi välja, et vaatleb õpetajate poolt läbiviitud õppetegevusi ning vajadusel annab soovitusi. Vabas vormis lisati (N=1) juurde, et „koostatakse koos õpetajaga individuaalseid arengukavasid“.

Vastates küsimusele, milliste õppekava valdkondade arendamisel vajavad õpetajad erivajadustega lapse õpetamisel abi rühmakeskkonnas, on eripedagoogide kogemus, et enim abi vajatakse keele ja kõne (N= 9), tunnetus- ja õpioskuste (N=8) ning sotsiaalsete oskuste õpetamise valdkondades (N=5) (vt tabel 9).

Tabel 9. Valdkonnad, milles õpetajad vajavad eripedagoogide hinnangul abi erivajadusega laste õpetamisel rühmakeskkonnas.

Õppekava valdkonnad	Esimese eelistuse vastajate arv	Esimese eelistuse suhteline sagedus	Esimese eelistuse kumulatiivne sagedus %	Teise eelistuse vastajate arv	Teise eelistuse suhteline sagedus	Teise eelistuse kumulatiivne sagedus %
Keel ja kõne	9	0,38	38	4	0,18	18
Tunnetus- ja õpioskused	8	0,34	72	7	0,30	48
Mänguoskused	2	0,08	80	3	0,13	61
Sotsiaalsed oskused	2	0,08	88	5	0,22	83
Enesekohased oskused	1	0,04	92	0	0	
Mina ja keskkond	1	0,04	96	0	0	
Muusika	1	0,04	100	0		
Eesti keel kui teine keel	0	0		1	0,04	87
Matemaatika	0	0		2	0,09	96
Kunst	0	0		1	0,04	100

Küsimustikus uuriti, milliseid soovitusi eripedagoogid on õpetajatele andnud erivajadustega lapse rühmakeskkonna muutmiseks. Kuue eripedagoogi hinnangul on õpetaja tegevuses kõik korras ja soovitusi selle tõttu ei anta, nt vastati, et „meil on väga pädevad

õpetajad, kes ei vaja minu soovitusi". Ülejäänud vastused jagunesid järgmiste tegevuste vahel: ruumi ja aja planeerimine (N=5), nt „rühmaruumide planeerimine vastavalt laste omadustele“, mänguvahendite valik (N=4).

Uuringus osalenud eripedagoogid tõid välja, et lapsevanemaid on nõustatud mitmel erineval teemal. Kõige enam on käsitletud lapse arenguga seotud probleeme (N=9) nt kõneprobleemid (N=8). Lisaks anti nõu veel koolivalmiduse küsimustes (N=6) ja mänguoskuste valdkonnas (N=2).

Küsimusele, missugustel teemadel on vajanud juhtkond eripedagoogilist nõustamist sel õppeaastal, vastas 8 eripedagoogi, et seda pole vaja läinud. Lasteaia juhtkond küsib eripedagoogilt nõu koolivalmiduse küsimustes (N=4), lapsele sobiva rühma planeerimisel (N=4), suhtlemisel vanematega (N=3). Samuti on juhtkond nõu küsinud majavälise tugiteenuse vajalikkuse kohta (N=2), personali eripedagoogilise koolituse vajalikkuse (N=1), psüühiliste protsesside sisu kohta (N=1).

Professionaalne enesearendamine. Antud kompetents hõlmab tegevusnäitajaid, mille alusel eripedagoog analüüsib enda oskusi ja teadmisi, hoiab ennast kursis uuendustega eripedagoogika valdkonnas ning määratleb oma koolitusvajadused (Eripedagoogi kutsestandard, tase 7, 2018). Täiendkoolitusi valides on eripedagoogidel (N=17) soov täiendada oma erialaseid oskusi, mida põhjendati nii: „pole kaasaegsete suundadega piisavalt kursis“, „et pidevalt ei seataks kahtluse alla minu oskusi antud valdkonnas“, „ei tunne end nende teemadega kokku puutudes kõige kindlamalt“, „igapäevane vajadus“. Täiendkoolituse valimist põhjendati ka huviga eripedagoogika valdkonnas toimunud muudatuste kohta (N=4) ja tööga seotud täiendavate teadmiste omandamise vajadus nt „lasteaias puudub logopeed“ (N=1). Soovitavate teemadena nimetati järgnevaid:

- õpetamine, sh kõnearendus (N=6), käitumishäirete ületamine (N=6);
- õpikeskkonna kujundamine, nt võõrkeelse lapsega arvestamine rühmas (N=2);
- õppija erivajaduste hindamine, nt psüühiliste protsesside uurimine (N=2);
- õppetegevuse planeerimine (eesmärkide seadmine ja sõnastamine (N=1)).
- nõustamine ja mentorlus (katkiste perede teema (N=1)).

Viis eripedagoogi ei tundnud vajadust täiendkoolituste järele, vastati nt „Otseselt ei vaja, valin kui leian sobiva“, "Olen pika kogemusega eripedagoog ning saanud palju koolitusi. Pigem kuluks ära vestlusring kolleegidega".

Arendus-, loome- või teadustegevus eripedagoogika valdkonnas. Arendustegevused, milles eripedagoogid oma asutuses enda sõnul õppeaasta jooksul osalevad, on peamiselt

arengu- ja õppekava koostamine (N=10). Kuus eripedagoogi vastas, et ei ole veel arendustegevuses osalenud, nt „sel õppeaastal ei ole veel kusagil osalenud“, „ei ole veel jõudnud“. Eripedagoogid on osalenud ka lasteaeda kompetentsikeskuste loomisel (N=3), koolituste kavandamisel (N=2), asutusesisese dokumentatsiooni korrastamisel (N=1).

Küsimusele, milliseid lasteaia erivajadustega lastega seotud teemasid peate vajalikuks, et ülikoolides uuritaks, tõid 20 eripedagoogi välja kaks peamist teemat: sotsiaalsete oskuste õpetamine (N=5) ja erivajadustega lastega seonduv õppekorraldus (N=5), nt „sobitusrühmade efektiivsus“, „tasandusrühmade töövõime ja tulemuslikkus“.

Uuringus selgus, et osalenud eripedagoogid (N=19) tõid välja ka eripedagoogile ebatüüpilisi tööülesandeid, mida nad täidavad. Näiteks õpetaja asendamine (N=11), logopeedi töö (N=4) (eripedagoogid, kes ametijuhendi järgi ei pea täitma logopeedi ülesandeid), HEVKO ülesanded (N=5) (mis ametijuhendi järgi ei kuulu eripedagoogi tööülesannete hulka ja mille eest töötasu ei saa), õpetaja-abi asendamine (N=3) ja tugiisikuna tegutsemine (N=3). Kaheksa vastanud eripedagoogi täidavad enda sõnul mitut (kaks või rohkem) ebatüüpilist tööülesannet. Sagedamini esines paar õpetaja asendamine/tugiisikuna tegutsemine (N=4), õpetaja asendamine/õpetaja-abi asendamine (N=3), HEVKO ülesanded/õpetaja asendamine (N=3). HEVKO ülesandeid täidab ametlikult lasteaias kaks uuringus osalenud eripedagoogi. Valiku „ametlikult mitte, sisuliselt küll“ märkis sobivaks aga kümme eripedagoogi.

Eripedagoogide töökavad

Eripedagoogide poolt uurijale saadetud töökavade (N=4) analüüsimisel võeti aluseks eripedagoogi kutsestandardi, tase 7, (2018) õppetegevuse planeerimise kompetents, mis koosneb neljast tegevusnäitajast. Üheks tegevusnäitajaks on oskus koostada oma tegevuste planeerimisel töökava. Töökavas peab eripedagoog „lähtuma õppija arengutaseme hindamisel tehtud järeldustest“, „arvestama eeldatavaid õpitulemusi“ ning teeb ettepanekuid lapse arengut toetavateks lisategevusteks, tuginedes lapse arengutaseme hindamisel saadud tulemustele. Kõik töökavad olid esitatud tabeli kujul, induktiivse analüüsi teel leitud kategooriad on esitatud tabelis 10.

Tabel 10. Töökavades (N=4) eristunud kategooriad.

Kategooria	Koodid	Näited	Töökavad
Periood	aeg	„märts“,	A, B, C, D
	ajavahemik	„I poolaasta“	

Eripedagoogi teenuse eesmärgid	lapsel kujundatav oskus eripedagoogi tegevus	„oskab välja tuua erinevusi ja sarnasusi“, „tunneb joonistähti“; „taju arendamine“, „sõnavara täiendamine“	A, B, C, D
Eripedagoogi tundide sisu	töövõtted alateemad vahendid	„mõistatused“, „kirja eelharjutused“ ; „värvused“, „päeva osad“, „aastaajad“; „mosaiikmäng“	A, B, C, D
Õppekorraldus	grupi suurus teenuse sagedus	„Indrek“, „individuaalne töö“, „grupitöö“; „2x kuus“	A, B, D
Põhjendus eripedagoogi teenuseks	lapse probleem erinevus eakaaslastest	„sõnavara ebatäpsus“, „keskendumine tegevustele“, „sigmatism“; „IAK koostamine“	A, B
Eripedagoogi tööosad	kutsekompetentsid	„lapsevanemate nõustamine“, „HEV laste väljaselgitamine“, „korrektsioon“	A

Kõikides analüüsitud töökavades olid välja toodud periood, eesmärgid ning tundide sisu. Kolmes töökavas veerg laste nimedele (A, B, D) ja kahes (B, D) iga lapse kohta selgelt sõnastatud eesmärgid (oskused, mida laps õpib). Töökavad B ja D olid sarnase sisuga: lapse kaupa sõnastatud eesmärgid (kujundatavad oskused) 1-2 kuuks ning lisaks tundide sisu (töövõtted). Töökavas A oli iga lapse kohta kirja pandud tema probleem, lisaks osadel lastel oli juurde lisatud ka eripedagoogi tegevus (töösuund, nt „randme liikuvuse arendamine“). Töökava C oli koostatud grupile (eesmärgid kahel raskusastmel) ja lisatud lahter „individuaalne töö“, mille hulgas toodi välja töövõtted (nt „luuletuse õpetamine“).

Arutelu

Töö lasteaedades nõuab eripedagoogidelt oskust orienteeruda erinevates vanuseastmetes laste arengutasemetes ja puuete olemuses (Sõukand, 2017). Erialaseid oskusi kirjeldatakse täpsemalt eripedagoogi kutsestandardis, tase 7 (2018), mille alusel pakutakse ülikoolides ka eripedagoogide väljaõpet. Koolides töötavate eripedagoogide uuringust (Pugal, 2013) selgus, et kõiki kutsestandardis toodud pädevusi nad oma igapäevatöös ei rakenda. Lasteaias on eripedagoogide arv seoses kaasava hariduse laiema rakendamisega tõusnud, kuid milliseid tööülesandeid eripedagoogid lasteaias täidavad, on vähe uuritud. Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, milliste tegevuste kaudu teostuvad lasteaia eripedagoogide hinnangul ja dokumentatsiooni alusel kutsestandardis toodud kohustuslikud kompetentsid. Uurimuses püstitati kolm uurimisküsimust.

Avaliku teenistuse seaduse (2012) alusel tuleb kõigile kohaliku omavalitsuse töötajatele koostada ametijuhendid, kus on kirjeldatud seadusega määratud miinimum: ametikoha teenistusülesanded, töötajale esitatavad nõuded hariduse ja oskuste kohta, tööaeg. Esimene uurimisküsimus oli, milliste tööülesannete täitmist ametijuhendite alusel eripedagoogilt lasteaias eeldatakse. Selgus, et töö sisu oli avatud kümnes ametijuhendis 12-st, kõikides toodi välja hindamise, õpetamise ja nõustamise kompetentsid, pooltes analüüsitud ametijuhendites oli kajastamata õpikeskkonna kujundamise kompetents. Kõrgesaar (2002) leiab, et erivajadustega lapse õpivajaduste rahuldamiseks on oluline muuta õpikeskkonda. Õpikeskkonna mõiste on eripedagoogi kutsestandardis lai, hõlmates füüsilist, vaimset ja sotsiaalset õpikeskkonda. Uurimus osutas, et seda mõistetakse juhtide poolt ehk liiga kitsalt (seotud füüsilise keskkonnaga, mille arendamisel on vaja arvestada eelarvega, mis eripedagoogist ei sõltu) või laialt (vastutus jaguneb paljude inimeste vahel, kes koostööd teevad).

Kõikides uuritud ametijuhendites tõusis selgelt esile koostöö tegemise nõue, mis näitab, et eripedagoogi koostööoskus erinevate sihtgruppidega on koolieelse lasteasutuse juhtide seas kõrgelt hinnatud. Antud tulemus on ootuspärane, sest lapse arengu paremaks toetamiseks tuleb kaasata lapsega seotud tugivõrgustiku liikmeid, juhendada õpetajaid ja pereliikmeid lapse erivajadusega seotud küsimustes. Ka kaasava hariduse kontseptsioon ja uuenev alushariduse seadus ning riiklik õppekava rõhutavad koostöö olulisust õpetajate ja tugispetsialistide vahel (Aigro & Heinsalu, 2016; Haridus- ja Teadusministeerium, s.a.; Vapper, 2021). Karindi ja Tamme (2019) uuringust selgus, et õpetajad hindavad kõige

efektiivsemaks koostöövormiks eripedagoogiga individuaalset vestlust ja tagasisidestamist, kuid raske on selleks leida ühist aega. Koostöö on oluline eriti HEVKO rolli täitvatele eripedagoogidele, keda oli siinses uurimuses ametlikult kaks, sisuliselt täitsid seda rolli aga koguni kümme eripedagoogi. Tulemus osutab, et paljud eripedagoogid praegu juba täidavad mh HEVKO rolli, mida ametlikult hakatakse määrama kellegi ülesandeks alates sügisest. Lapsele pakutava toe mõju tuleb regulaarselt hinnata ja analüüsida, mis tähendab, et haridusliku erivajadusega lapse õppe koordineerijal ja tugispetsialistil tuleb teadlikumalt planeerida aega lasteaiasiseseks meeskonnatöök ning lasteaiavälises võrgustikutöös osalemiseks. Alushariduse ja lapsehoiu seaduse eelnõu (2022) sätestab miinimumnõudena rakendatud toe mõju hindamise vähemalt üks kord õppeaastas.

Küsitlusest selgus, et 19 eripedagoogi 26-st täitis lisaks oma põhitööle ebatüüpilisi ülesandeid. Sagedamini toodi välja lasteaiaõpetaja asendamine (N=11), logopeedi tööülesannete täitmine (N=6), tugiisiku ja õpetaja abi asendamine. Autori arvates võib mõistlikuks pidada erirühma õpetaja asendamist, sest eripedagoogi kompetentsid on ka erivajadustega lastest koosnevas grupis täiel määral rakendatavad. Ka logopeedi tööülesannete täitmist võib teatud juhtudel pidada asjakohaseks, kuna kõnearendusega tegelevad mõlemad tugispetsialistid. Õpetaja abi ja tugiisikuna tegutsemist võiks lugeda ressursi raiskamiseks, sest munitsipaallasteaedades on tugiteenuse kättesaadavus niigi vaid 64% vajaminevast (IELS- alushariduse ja laste..., 2020; Riigikontroll, 2020).

Teine uurimisküsimus oli, milliseid tööülesandeid lasteaia eripedagoogid enda sõnul lasteaias täidavad. Selgus, et 50 % eripedagoogidest hindavad kõigi lasteaeda saabuvate uute laste arengutaset. Kümme vastajat 26-st lähtub siiski õpetajalt saadud eelinfost, et otsustada, kelle arengutaset hinnata. Õppekava valdkondadest hindavad eripedagoogid eelkõige lapse tunnetus- ja õpioskusi, keelt ja kõne ning mänguuskusi. Eripedagoogid hindavad laste arengut enda koostatud ülesannete abil, testide ning vaatluse kaudu, lapse arengut hinnatakse sagedamini nii sügisel kui ka kevadel. Eripedagoogi kohustuslike kompetentside hulka kuulub lapse erivajaduste märkamine, uurimine ja hindamine (Kutsestandard. Eripedagoog tase 7, 2018), mis tähendab, et eripedagoogi roll on aidata õpetajatel märgata lapsi, kes vajavad rohkem tähelepanu või kohandusi õppetöös. Rühmaõpetajate nõustamiseks laste arengu hindamisel on seetõttu vaja planeerida enam aega.

Lapsi õpetavad uuringus osalenud eripedagoogid üldjuhul oma kabinetis ja seal pööratakse tähelepanu lapsele sobiva füüsilise keskkonna kujundamisele. Valdavalt pakutakse tugiteenust individuaalselt, harvem ka lastele 2-3 kaupa või kogu rühmale. Lapse õpetamisel ja õpetajate nõustamisel keskenduvad eripedagoogid enda sõnul samadele valdkondadele,

mille arengutaset nad ise hindavad: tunnetus- ja õpioskused, keel ja kõne. Kolmandaks valdkonnaks, mille osas õpetajaid on eripedagoogide sõnul vaja nõustada, on laste sotsiaalsed oskused. Käitumisprobleemid vajavad lasteaias kindlasti ka eripedagoogi tähelepanu, kuna need võivad osutada lapsele sobimatutele õpitingimustele ning asjakohase sekkumiseta süveneda ning kinnistuda (Lilleoja, s.a.).

Õpetajatele soovitatakse eripedagoogide poolt õppematerjale ja näidatakse ette töövõtteid, juhitakse tähelepanu rühmareeglite kehtestamisele ja mööbli otstarbekamale paigutamisele. Korela (2019) bakalaureusetööst selgus, et kui õpetajad on tasemeõppes saanud piisavalt hea ettevalmistuse, siis nad ei vaja kaasavas keskkonnas töötamiseks erilisi nõuandeid meetodite ja võtete osas. Võib arvata, et abivajadus on õpetajate seas väga erinev, sõltudes lisaks haridusele ka kogemustest ja hoiakutest. Juhtkonna nõustamise kogemusi oli eripedagoogidel vähem. Küsitluse põhjal pea pooltel juhtudel juhtkond eripedagoogide poole ei olnud sel õppeaastal pöördunud.

Enamiku eripedagoogide arvates on täiendkoolitused neile vajalikud. Eripedagoogi poolset refleksiooni võib vaadelda kui tähtsat osa õpetamise ja õppimise protsessis (Pihlaja & Holst, 2013). Uuringu tulemusel selgus, et eripedagoogide poolt soovitud koolituste valik hõlmas viite kompetentsi - õpetamine, õpikeskkonna kujundamine, õppija erivajaduse hindamine, õppetegevuse planeerimine, nõustamine ja mentorlus. Peamiseks põhjenduseks toodi vajadus täiendada erialaseid oskusi ja olla kursis eripedagoogika valdkonnas toimunud muudatustega, mida on näidanud ka varasemad uuringud (Häidkind, 2018; Heilu ja Hendrikson, 2021). Küsitlusest selgus, et teemad, mida eripedagoogid peavad vajalikuks ülikoolides põhjalikumalt uurida, on sotsiaalsete oskuste õpetamine (N=12) ja erivajadusega lastega seotud õppekorraldus (N=8).

Kolmas uurimisküsimus oli, kuidas koostavad eripedagoogid lasteaias oma töökava ja millised osad sellel on. Kõik küsitlusele vastanud 26 eripedagoogi koostavad ankeetküsitluse põhjal töökava, kuid uurijale saadeti neid ainult neli. Saadud andmete (ankeetküsitlus, töökavad) alusel võib järeldada, et töökava olemust mõistetakse eripedagoogide poolt väga erinevalt – see on teenusele eelnev või järgnev märkmete tegemine; sisaldades eripedagoogile endale või teistele pakutavat informatsiooni. Küsitluse vastustest selgus, et töökava koostatakse õppeaastaks või nädalaks. Samas võimaldab nädalaplaan konkreetsemalt määratleda läbiviidavad tegevused ja olla teostamisel võimalikult paindlik. Küsimusele, kes töökava üle vaatab, vastas 16 eripedagoogi, et seda ei tee keegi, mis viitab, et märkmed erivajadustega lapse õpetamiseks on eripedagoogil olemas pigem iseenda tarbeks. Analüüsisdes, millistest põhiosadest töökava koosneb, selgus, et kõikides neljas töökavas olid

välja toodud periood, eesmärgid ning tundide sisu. Töökavad ja kogemused nende koostamisest vajaksid edasist uurimist, nt intervjuu kaudu.

Uurimistöö piiranguna võib välja tuua vastanute väikese arvu võrreldes üldpopulatsiooniga. Umbes 100 lasteaeda sai palve osaleda, kuid vastajaid kogunes ainult 26. Mõnede direktorite tagasisidest selgus, et lasteaias on küll ametlikult erirühm, kuid eripedagoogi ametikoht on täitmata või ei vasta eripedagoogi ettevalmistus täielikult kvalifikatsiooninõuetele. Teiseks probleemiks võib pidada saadetud ametijuhendite ning töökavade suhet küsitlusele vastanute arvuga. Ankeetküsitlusest selgus, et kõikidele eripedagoogidele ei ole ametijuhendit koostatud ja töökava mõiste ei ole üheselt arusaadav. Saadetud töökavade vähesuse põhjuseks võib olla ka eripedagoogide mure, et töökavade alusel antakse nende tööle hinnanguid või tekib oht laste isikuandmete lekkimisele. Uuriija ei osanud nende aspektidega ehk piisavalt arvestada.

Antud uurimustöö väärtuseks on ülevaade lasteaedades töötavate eripedagoogide kohustuslike kompetentside rakendamisest tööülesannete täitmisel ja dokumentatsioonis välja toodud nõuete vastavus kutsestandardile. Samuti selgus, et töökavade koostamisel puudub eripedagoogidel ühtne nägemus.

Uurimistöö võiks huvi pakkuda koolieelsete lasteasutuste juhtidele ja lasteaia eripedagoogidele, teistele lasteaia tugispetsialistidele. Kuigi kutsestandardi pädevuste rakendamist on koolides varasemalt uuritud (Pugal, 2013; Pavlov, 2016; Runno 2018) , siis töökavadesse puutuvat (kuidas koostatakse töökavasid, miks märgitakse selliseid andmeid, jne.) on vähe kajastatud. Eripedagoogi rollil on suurem kattuvus õpetaja ja logopeedi tööga, mis on välja kujunenud aastakümnete vältel.

Täiendavalt võiks uurida töökavade koostamist lasteaedades. Andmete kogumiseks võiks kasutada lisaks dokumentatsiooni analüüsile ka intervjuud. Intervjuu võimaldab esitada täiendavaid küsimusi ja täpsustada vastuseid. Samuti võiks vaadelda eripedagoogide tööd (hindamist, õpetamist, nõustamist) ning küsitleda asutuste õppejuhte tugispetsialistide töökorralduse teemal.

Tänuõnad

Täna juhendajat Pille Häidkindi konstruktiivse tagasiside, mõistva suhtumise ja kannatlikkuse eest. Täna kõiki lasteaedade eripedagooge ja direktoreid, kes uuringus osalesid. Samuti täna Juhan Leimanni elektroonilise ankeedi tehniliste lahenduste soovitamisel, Liina Õmblust pilootuuringus osalemise eest ja Greete Aasmetsa ingliskeelse kokkuvõtte tõlkimisel.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Krista Tähepõld

/allkirjastatud digitaalselt/

18.05.2022

Kasutatud kirjandus

- Aigro, A., Heinsalu, H., (2016). *Hariduslike erivajadustega laste koordinaatorite (HEVKO) roll Eesti haridussüsteemis*. Magistritöö Tartu Ülikool.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/52899/aigro%20krista_heinsalu%20heleken_ma.pdf
- Al-Furaih, S. A. A. (2017). Perceptions of pre-service teachers on the design of a learning environment based on the seven principles of good practice. *Education and Information Technologies*, 22(6), 3187–3205. <https://doi.org/10.1007/s10639-017-9580-7>
- Alushariduse ja lapsehoiu seadus 579SE (2022).
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/fa9e8969-7a92-4870-934d-185c9f69ac43/Alushariduse%20ja%20lapsehoiu%20seadus>
- Avaliku teenistuse seadus (2012). *Riigi Teataja RT I, 06.07.2012, 1*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/126032013005>
- Council for Exceptional Children (CEC) (s.a.)*. <https://exceptionalchildren.org/>
- Eesti Statistika (2021). *Alusharidus, aasta*.
<https://www.stat.ee/58092?highlight=koolieelsed%2Clasteasutused>
- Eesti Õpetajate Liit (s.a). *Korduma kippuvad küsimused*.
http://www.opetajateliit.ee/?page_id=1179
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced nursing*, 62(1), 107-115.
https://www.academia.edu/4898103/The_qualitative_content_analysis_process
- Euroopa kvalifikatsiooniraamistik (EQF) | Europass (s.a.)*.
<https://europa.eu/europass/et/european-qualifications-framework-eqf>
- Gascoigne, M. (2006). *Supporting children with speech, language and communication needs within integrated children's services*.
https://www.researchgate.net/publication/228362103_Supporting_children_with_speech_language_and_communication_needs_within_integrated_children's_services
- Haridus- ja Teadusministeerium (s.a.). *Alusharidus*. <https://www.hm.ee/et/tegevused/aluspohi-ja-keskharidus/alusharidus>
- Haridus- ja Teadusministeerium (2021). *Haridussilm*.
http://www.haridussilm.ee/?leht=opetajad_6

Haridus- ja Teadusministeerium (s.a.). *Kvalifikatsiooniraamistik*.

<https://www.hm.ee/et/tegevused/kvalifikatsioonid/kvalifikatsiooniraamistik>

Hartnett, J.K. (s.a.). *Speech-Language Therapy*. <https://kidshealth.org/en/parents/speech-therapy.html>

Heilu, K., & Hendrikson, H.-L. (2021). *Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia magistrikava vilistlaste ning üliõpilaste hinnangud oma õpingutele ja erialastele kompetentsidele*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Henderson, L., & Jarvis, J. (2016). The Gifted Dimension of the Australian Professional Standards for Teachers: Implications for Professional Learning. *Australian Journal of Teacher Education*, 41(8), 60–83.

<https://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=2759&context=ajte>

Häidkind, P. (2018). Tartu ülikooli eripedagoogika osakonna viieaastase tasemeõppe vilistlaste uuring. *Eripedagoogika* 56 (10), 79-83.

<https://dea.digar.ee/?a=d&d=JVveripedag201810.2.5.12&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->

Häidkind, P & Kivirähk, T. (2018, 20. juuni). Miks on lasteaeda ja kooli vaja eripedagoogi? *Õpetajate Leht*. <https://opleht.ee/2018/06/miks-on-lasteaeda-ja-kooli-vaja-eripedagoogi/>

Häidkind, P. & Oras, K. (2016). Kaasava hariduse mõiste ning õpetaja ees seisvad ülesanded lasteaedades ja esimeses kooliastmes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 2, 60.

<https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.04>

IELS-alushariduse ja laste heaolu uuring (2020). <https://www.harno.ee/iels>

Induktiivne strateegia, tsükliline uuringuprotsess (s.a).

https://sisu.ut.ee/teadustoo_alused/induktiivne-strateegia-ts%C3%BCkliline-uuringuprotsess

Karindi, K., Tamm, R. (2019). *Lasteaiaõpetajate ja eripedagoogi koostöö erivajadustega laste üldoskuste arengu toetamisel*. Magistritöö Tartu Ülikool.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/63283/karindi_kristi_tamm_riin_ma%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kongi, A., Heinmets, H., Täht, H., Binsot, H., Padu, L., & Teesalu, L. (2012). *Haridusliku erivajaduse märkamisest ja sekkumisest*.

http://www.rak.edu.ee/public/documents/tugiteenused/HEV_markamisest_ja_sekkumisest.pdf

- Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded (2002). *Riigi Teataja I RTL* 2002, 96, 1486.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13363346?leiaKehtiv>
- Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseis (2015). *Riigi Teataja RT I*, 23.09.2015, 1. <https://www.riigiteataja.ee/akt/123092015001>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja RT I* 2008,23,152.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Koolieelse lasteasutuse seadus (1999). *Riigi Teataja RT I* 1999, 27, 387.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006>
- Korela, K. (2019). *Kaasava hariduse rakendamiseks vajalikud lasteaiaõpetaja pädevused Tartumaa lasteaiaõpetajate arvates*. Bakalaureusetöö Tartu Ülikool.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/64935/korela_kai_ba.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kutsekoda (s.a.). *Kutsesüsteem*. <https://www.kutsekoda.ee/>
- Kutseseadus (2008). *Riigi Teataja I*,2008, 24,156.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015261?leiaKehtiv>
- Kutsestandard (2018). *Eripedagoog, tase 7*.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10683307>
- Kutsestandard (2020). *Õpetaja, tase 6*.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10747319>
- Kutsestandard (2019). *Logopeed, tase 7*.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10750199/>
- Kutsestandardite koostamise, muutmise ja vormistamise kord (2008). *Riigi Teataja RTL* 2008,97,1345. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13080263>
- Kutsesüsteemi arengulugu* (s.a.). <http://kutsekoda.weebly.com/kutsesuumlsteemi-arengulugu.html>
- Kõrgesaar, J. (2002). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitlusse*. TÜ Kirjastus.
- Lilleoja, L. (s.a.). *Laste käitumisprobleemid, nende põhjused ja abistamise võimalused*.
<http://haridus.ekn.ee/14-laste-kaitumisprobleemid/>
- Luigla, H., & Sikut, E. (2017). Eripedagoogi roll laste arengutaseme hindamisel tavalasteaias. *Eripedagoogika* 53 (10), 16-25. <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=JVeripedag201710>
- Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis. Theoretical Background, recent developments and software solutions*.

- https://www.psychopen.eu/fileadmin/user_upload/books/mayring/ssoar-2014-mayring-Qualitative_content_analysis_theoretical_foundation.pdf
- Mets, U., Viia, A. (2018). *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus*.
<https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/09/OSKA-Hariduse-ja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf>
- Nislin, M., Paananen, M., Repo, L., Sajaniemi, N., & Sims, M. (2016). Working with children with special needs in Finnish kindergartens: Professionals and/or specialists? *South African Journal of Childhood Education*, 5(3). <https://doi.org/10.4102/sajce.v5i3.368>
- Padrik, M. & Hallap, M. (2016). *Kommunikatsioonipuuded lastel ja täiskasvanutel: märkamine, hindamine ja teraapia*. TÜ Kirjastus.
- Palts, K. (2013). *Erivajaduste identifitseerimise eesmärk ja väljund*.
<https://sisu.ut.ee/evidolemus/ev-identifitseerimise-eesmärk-ja-väljund>
- Palts, K. (2018). *Haridussüsteem*. <https://sisu.ut.ee/evidkorraldus/hariduss%C3%BCsteem>
- Pavlov, E. (2016). *Õpetaja, tase 7 kutsestandardi nõuded pedagoogide endi hinnangul*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. https://web-proxy.io/proxy/dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/52532/pavlov_eduard.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pihlaja, P., & Holst, T. (2013). How Reflective are Teachers? A Study of Kindergarten Teachers' and Special Teachers' Levels of Reflection in Day Care. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57(2), 182–198.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2011.628691>
- Pugal, S. (2013). *Eripedagoogi roll spetsialistide silmis*. Publitseeritud bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. https://web-proxy.io/proxy/dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/31987/pugal_signe.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) (2010). *Riigi Teataja RT I 2010, 41, 240*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410?leiaKehtiv>
- Rekkor, S, Murre, S. (2011). *Kompetentsuspõhine hindamine kutse andmisel*. (Tööversioon).
http://www.ene.ttu.ee/elektriamid/oppeinfo/materjal/AAV0130/Kompetentsuspohine_hindamine.pdf
- Riigikontroll (2020). *Veerandis Eesti koolides ja kolmandikus lasteaedades ei saa lapsed hariduse tugiteenust*.
<https://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2516/Area/1/language/et-EE/Default.aspx>

- Rootalu, K. (2014). *Tunnused ja nende tüübid*. <https://samm.ut.ee/tunnused-ja-nende-tyybid>
- Runno, E. (2018) *Tartumaa õpetajate hinnangud oma oskustele hariduslike erivajadustega õpilaste arendamisel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/61488/runno_ene_ma.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pärnu linna Raeküla lasteaia eripedagoog/logopeedi ametijuhend (2017).
- Saloviita, T. (2020). Attitudes of Teachers Towards Inclusive Education in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 64(2), 270–282.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1541819>
- Smith, K. J. (2015). Conducting Thorough Job Analyses and Drafting Lawful Job Descriptions. *Employment Relations Today (Wiley)*, 41(4), 95.
<http://ezproxy.utlib.ut.ee/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=100696359&site=eds-live>
- Sõukand, E. (2017). Eripedagoogi kui tugispetsialisti töösad ja dokumentatsioon tavalasteaias. *Eripedagoogika*, 53 (10), 8-15. <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=JVeripedag201710>
- Tallinna Ülikool (2018). *Eripedagoogika*. <https://www.tlu.ee/hti/eripedagoogika>
- Tugispetsialistide teenuse kirjeldus ja teenuse rakendamise kord (2018). *Riigi Teataja RT I*, 27.02.2018, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/127022018010>
- Tuuling, T. (2015, 8. mai). Lasteaiaõpetaja roll lapse arengus. *Õpetajate Leht*.
<https://opleht.ee/2015/05/lasteaiaopetaja-roll-lapse-arengus/>
- Tropp, K., Kadajas, T., Neare, V. (2010). *Nõustamine erinevates õppenõustamise valdkondades*. Tartu. http://www.eatl.ee/wp/wp-content/uploads/Noustamise_alused.pdf
- Töölepingu seadus (2008). *Riigi Teataja RT I 2009*, 5, 35.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146>
- Ullrich, D. , Ullrich, K. & Marten, M. (2014). A longitudinal assessment of early childhood education with integrated speech therapy for children with significant language impairment in Germany. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 49 (5), 558–566. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12092>
- Vapper, T. (2021, 18. juuni). Haridusreformist Põltsamaal. Emotsionaalselt ja lasteaiaõpetajate poolelt vaadates. *Õpetajate leht*.
<https://opleht.ee/2021/06/haridusreformist-poltsamaal-emotsionaalselt-ja-lasteaiaopetajate-poolelt-vaadates/>

- Williams, S. (2020). *How to Create a Professional and Personal Development Plan*
<https://www.snhu.edu/about-us/newsroom/2018/07/personal-development-plan>
- Woolf, S. B. (2018). Critical Skills for Special Educator Effectiveness: Which Ones Matter Most, and to Whom? *Teacher Education and Special Education: The Journal of the Teacher Education Division of the Council for Exceptional Children*, 42 (2), 132–146.
https://www.researchgate.net/publication/325405974_Critical_Skills_for_Special_Educator_Effectiveness_Which_Ones_Matter_Most_and_to_Whom
- Õpetaja koolituse raamnõuded (2019). *Riigi teataja RT I 22.08.2019, 10*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122082019010?dbNotReadOnly=true>
- Qualitative Content Analysis // QCAmap*. (2020). <https://www.qcamap.org/>

Lisad

Lisa 1. Õpetaja, eripedagoogi ja logopeedi kohustuslikud kompetentsid

Kutseala	Õpetaja	Eripedagoog	Logopeed
Tööosa	Õppija erivajaduse hindamine		
Sarnasused	Märkab teistest eristuva lapse toe- ja õpivajadust	Märkab eakaaslasest eristuvat õppijat	
Erinevused	teeb koostööd tugispetsialistiga lapse arengut puudutavate dokumentide koostamisel ja arengutegevuste planeerimisel.	Täidab lapse arengut kajastavat dokumentatsiooni	Hindab lapse kommunikatsioonivõimet ja neelufunktsiooni ja valib selleks vastavad uurimismeetodid.
Tööosa	Õpikeskkonna kujundamine		
Sarnasused	Kujundab arengut toetavat ja koostöist, kiusamisvaba ja hoolivat õppija vajadusest lähtuvat õpikeskkonda		
Erinevused		Hindab, kohandab õpikeskkonna turvalisust ja nõustab kolleege ning lapsevanemaid sobiva õpikeskkonna loomisel	Märkab kõnet asendavate ja toetavate vahendite kasutamise vajadust ja valib sobiva alternatiivkommunikatsiooni viisi ja vahendid.
Tööosa	Õppimise ja arengu toetamine		
Sarnasused	Tagab õppija eripärast lähtuva võimetekohase õppe		
Erinevused	Õppeprotsessi lihtsustamiseks lapsele kasutab mängulist õppeviisi, mille käigus õpitakse kasutama õigeid suhtlemisvõtteid kollektiivis.	Kasutab õpetamisel sobivaid eripedagoogilisi võtteid. Toetab kolleege erimetoodika rakendamisel. Koostab IAK ja käitumise tugikava koostöös kolleegidega.	Koostab teraapiaplaani lähtudes patsiendi erivajadustest. Viib läbi teraapia rakendades teadus- ja tõenduspõhiseid meetodikaid. Hindab töö tulemuslikkust ja annab tagasisidet ning koostöös lapse ja tema lähedastega kavandab edasise tegevuse.
Tööosa	Nõustamine ja koostöö		
Sarnasused	Loob õppija ja lapsevanematega usaldusliku suhte ja teeb osapooltega koostööd õppija arengu toetamiseks.		
Erinevused	Teavitab õppijaid ja	Analüüsib teavet	Selgitab lapsele,

<p>vanemaid õppekavast, õppekorraldustest, õppimise ja õpetamise põhimõtetest. Annab õppimise edenemise kohta tagasisidet lapsele ja lapsevanematele, kaasates neid aktiivselt õpetamisprotsessi. Jagab lapsevanematele teaduspõhiseid õppematerjale. Tegutseb õppeprotsessis enda ja kolleegide erialase arengu nimel, toetades selle kaudu lapse arengut.</p>	<p>õppija kohta ja suunab vajadusel eriala spetsialisti juurde nõustamisele. Selgitab probleemi olemust lapsevanematele. Juhendab ja toetab kolleege erivajaduse märkamisel, õppetegevuse kohandamisel. Nõustab juhtkonda erivajadusega laste osas. Soovitab õpetajatele juhendmaterjale.</p>	<p>kolleegidele ja tugivõrgustikule kommunikatsiooni- ja neelamishäire põhjuseid. Juhendab last ja koolieelse lasteasutuse personali sobiva suhtlusviisi leidmisel igapäeva toimingutes.</p>
---	---	--

Tööosa	Arendus-, loome- ja teadustegevus	
Sarnasused	Osaleb organisatsiooni arengut suunavate dokumentatsioonide koostamisel.	
Erinevused	Osaleb õpikogukondades ja koostöövõrgustikus erialase teadmise arendamisel.	Kohandab ja koostab erivajadustega õppijatele suunatud õppevara isiklikuks ja organisatsioonisiseks kasutamiseks. Juhendab kolleege õppevara kohandamisel.
Tööosa	Refleksioon ja professionaalne enesearendus	
Sarnasused	Analüüsib enda tegevust pedagoogina ja teeb vajadusel muudatusi. Määratleb enda koolitusvajadusi. Jälgib, hindab ja väärtustab füüsilist, vaimset ja emotsionaalset tervist.	
Erinevused	Määratleb õppimisvajaduse arvestades haridusasutuse arenguvajadusi ja riiklike prioriteete.	Lähtub kutse kompetentsusnõudest ja eneseanalüüsist, täiendab enda teadmisi ja jagab neid kolleegidele. Hoiab end kursis uusimate uuendustega eripedagogika valdkonnas.

Allikad: Õpetaja kutsestandard tase 6, 2020; Eripedagoogi kutsestandard tase 7, 2018; Logopeedi kutsestandard tase 7, 2019.

Lisa 2. Pöördumine lasteaia direktori poole

Lugupeetud direktor.

Olen Krista Tähepõld ja õpin Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia magistriõppes. Minu uurimustöö teemaks on "Eripedagoogide tööülesanded kutsestandardi alusel, lasteaia dokumentatsiooni põhjal ja eripedagoogide hinnangul". Magistritöö raames uurin lasteaia eripedagoogide tööülesandeid.

Uurimustöös osalemisega aitate kaasa lasteaias töötavate eripedagoogide tööülesannete täpsustamisele ja arendamisele. Valmistöö faili jagan osalejatega juunikuus.

Palun andke mulle teada:

- 1) kas Teie lasteaias töötab eripedagoog (või eripedagoog-logopeed) tugispetsialistina (mitte rühmaõpetajana);
- 2) kas tema ettevalmistus on kooskõlas kvalifikatsiooninõuetega (omab erialast magistrikraadi või sellele vastavat kvalifikatsiooni või eripedagoogi kutset).

Kui mõlemad kriteeriumid on täidetud, siis palun Teie nõusolekut uurimuse läbiviimiseks seoses eripedagoogi tööga lasteaias. Andmeid kogun kolmel viisil: küsimustik eripedagoogile; eripedagoogile koostatud ametijuhendi ja eripedagoogi töökava analüüsimine. Kogutud andmeid kasutan ainult oma magistritöö raames, vastajate ja asutuste nimesid magistritöös ma ei avalda.

Palun vastake sellele e-kirjale juhul, kui Teie ja asutuse eripedagoog on nõus uurimuses osalema. Nõusolekul palun saatke mulle eripedagoogi meiliaadress (küsimustiku edastamiseks) ja ametijuhend.

Hea meelega vastan Teie täiendavatele küsimustele!

Lugupidamisega

Krista Tähepõld, kontakt krista.tahepold@gmail.com tel 55686079

Juhendaja Pille Häidkind, eripedagoogika lektor, kontakt pille.haidkind@ut.ee

Lisa 3. Ankeet eripedagoogile

Lugupeetud eripedagoog!

Olen Krista Tähepõld ja õpin Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia magistriõppes. Minu uurimustöö teemaks on " Eripedagoogide tööülesanded kutsestandardi alusel, lasteaia dokumentatsiooni põhjal ja eripedagoogide hinnangul". Magistritöö raames uurin lasteaiaeripedagoogide tööülesandeid. Töö eesmärk on välja selgitada, milliste tegevuste kaudu teostuvad kutsestandardis välja toodud kohustuslikud kompetentsid ning kuidas rakendatakse kompetentse töökavade koostamisel. Uurimustöös osalemisega aitate kaasa lasteaias töötavate eripedagoogide tööülesannete täpsustamisele ja arendamisele. Valmistöö faili jagan osalejatega juunikuus.

Palun Teil vastata alljärgnevalt küsimustikule oma töö kohta lasteaias ning jagada minuga ühe-kahe kuu kohta koostatud eripedagoogi töökava (ilma laste isikuandmeteta). Kogutud andmeid kasutan ainult oma magistritöö raames, vastajate ja asutuste nimesid magistritöös ei avaldata.

Hea meelega vastan Teie täiendavatele küsimustele!

Lugupidamisega

Krista Tähepõld, kontakt krista.tahepold@gmail.com tel 55686079

Juhendaja Pille Häidkind, eripedagoogika lektor, kontakt pille.haidkind@ut.ee

KÜSIMUSTIK

Küsimustik koosneb kolmest osast: üldandmed, tööülesanded ja dokumentatsioon. Palun vastake praeguses lasteaias töötamise kohta (kui töötate samaaegselt mitmes asutuses, vastake selle asutuse kohta, milles olete suurima koormusega; võrdse koormuse korral valige üks). Mõelge vastamisel praegusele õppeaastale (2020/21.õa).

I Üldandmed

Palun valige etteantud valikutest sobiv vastusevariant või lisage see juurde.

Mitu rühma on lasteaias?

.....

Millised rühmaliigid Teie lasteaias on?

Sõimerühm

Aiarühm

Liitrühm

Sobitusrühm

Eirühm

Teie ametinimetus lasteaias on

Eripedagoog

Eripedagoog-logopeed

Muu .....

Erialase magistrikraadi või sellega võrdsustatud hariduse olete omandanud

Tartu Ülikoolis

Tallinna Ülikoolis

Mujal.....

Ülikooli kõige kõrgema astme lõpetamise aasta on .....

Kas omate eripedagoogi kutset?

Ei oma eripedagoogi kutset

7. tase

8. tase

Teie tööstaaž eripedagoogi kui tugispetsialistina praeguses lasteaias on

0 - 1 aastat

2 - 5 aastat

6 - 10 aastat

11 ja rohkem aastat

Milline on praegu Teie töökoormus eripedagoogina?

Töötan täiskohaga

Töötan osakoormusega .... kohta

Mitmele lapsele pakute lasteaias eripedagoogina tugiteenust sel õppeaastal?

.....

Kas kõik lapsed, kellele pakute regulaarselt (vähemalt kord nädalas) eripedagoogi tugiteenust, on Teie hinnangul erivajadustega lapsed?

Jah

Ei

Ei tea

Kas Teie lasteaias töötab praegu ka logopeed?

Jah

Ei

Töötan ise ka logopeedi ametikohal

II Eripedagoogi tööülesanded

Ankeedi teine osa puudutab eripedagoogi kutsestandardis käsitletud kompetentse.

1. Õppija erivajaduse märkamine ja hindamine. Palun järjestage etteantud valikud oma 2020/21. õa töökogemuse alusel: mis on kõige tavalisem, tüüpilisem, see märkige numbriga 1 jne. Kui mõnda varianti ei kasuta, siis jätke see numbriga tähistamata.
  - a. Kuidas jõuavad Teieni lapsed, kelle arengutaset ise eripedagoogina hindate? Palun järjestaga sagadamini esineva kriteeriumi alusel.
    - i. Õpetaja märkab ja suunab
    - ii. Lapsevanemad pöörduvad ja soovivad
    - iii. Logopeed palub üle vaadata
    - iv. Lapse dokumentatsiooni alusel valin
    - v. Juhtkond otsustab, keda pean uurima
    - vi. Hindan kõikide uute laste arengutaset
    - vii. Lapse arengutaset on juba hinnatud
    - viii. Muu .....

- b. Milliseid õppekava valdkondi Teie kui eripedagoog hindate lapse juures?
- i. Mänguoskused
  - ii. Tunnetus- ja õpioskused
  - iii. Sotsiaalsed oskused
  - iv. Enesekohased oskused
  - v. Mina ja keskkond
  - vi. Keel ja kõne
  - vii. Eesti keel kui teine keel
  - viii. Matemaatika
  - ix. Kunst
  - x. Muusika
  - xi. Liikumine
- c. Milliste meetodite abil Teie hindate lapse arengut?
- i. Lapse tegevuse vaatlemine rühmas
  - ii. Lapse vaatlemine õpetaja poolt läbi viidud tegevuses
  - iii. Lapse oskuste hindamine enda poolt koostatud ülesannetega
  - iv. Lapse oskuste hindamine testiga
  - v. Vestlemine lapsega
  - vi. Vestlemine täiskasvanutega
  - vii. Muu .....

Millal Te tavaliselt hindate laste arengutaset?

Sügisel

Talvel

Kevadel

2. Õppetegevuse planeerimine.

Millise perioodi kohta koostate eripedagoogi töökava?

1 nädal

1 kuu

2 kuud

1 kvartal

poolaasta

õppeaasta

Millised põhiosad on Teie töökaval?

.....

Millist informatsiooni kogute ja märgite töökavas üles iga lapse kohta, kellele tugiteenust pakute?

.....

Kes teie töökava üle vaatab?

Õppealajuhataja

Keegi ei vaata

Muu .....

Millal hindate oma töö tulemuslikkust, teete kokkuvõtteid ja märkmeid töökavas sõnastatud eesmärkide kohta?

- i. Iga päev
- ii. Iga nädal
- iii. Iga kuu
- iv. Kvartali lõikes
- v. Poolaasta lõikes
- vi. Kord aastas
- vii. Ei pea oma töö tulemuslikkuse hindamist vajalikuks

3. Õpikeskkonna kujundamine.

Millistes õpikeskkondades töötate lastega, kellele tugiteenust pakute?

Kabinetis

Rühmaruumis

Õuealal

Muu .....

Milliseid muudatusi olete ise sel õppeaastal õpikeskkonnas teinud, et toetada erivajadustega lapse õppimist.

.....

Milliseid muudatusi peate veel vajalikuks erivajadustega lapse õpikeskkonnas oma asutuses?

.....

4. Õpetamine. Palun järjestage etteantud valikud oma 2020/21. õa töökogemuse alusel: mis on kõige tavalisem, tüüpilisem, see märkige numbriga 1 jne. Kui mõnda varianti ei kasuta, siis jätkke see numbriga tähistamata.

a. Milliseid õppekava valdkondi arendate Teie ise erivajadustega lastel eripedagoogi tugiteenuse raames?

- i. Mänguoskused
- ii. Tunnetus- ja õpioskused
- iii. Sotsiaalsed oskused
- iv. Enesekohased oskused
- v. Mina ja keskkond
- vi. Keel ja kõne
- vii. Eesti keel kui teine keel
- viii. Matemaatika
- ix. Kunst
- x. Muusika
- xi. Liikumine

- b. Millises vormis pakute eripedagoogi tugiteenust lapsele? Õpetan lapsi
- i. Individuaalselt oma kabinetis
  - ii. Individuaalselt rühmaruumis
  - iii. Individuaalselt veebi vahendusel
  - iv. 2-3 kaupa oma kabinetis
  - v. 2-3 kaupa rühmaruumis
  - vi. Viin läbi õppetegevust kogu rühmale
  - vii. Osalen rühmategevuses, toetan abivajavat last
  - viii. Muu .....
5. Eripedagoogiline nõustamine ja mentorlus. Palun järjestage etteantud valikud oma 2020/21. õa töökogemuse alusel: mis on kõige tavalisem, tüüpilisem, see märkige numbriga 1 jne. Kui mõnda varianti ei kasuta, siis jätke see numbriga tähistamata.
- a. Kuidas toetate õpetajat erivajadustega lastele tegevuste planeerimisel rühmas?
- i. Näitan ette töövõtteid
  - ii. Soovitan õppematerjali
  - iii. Soovitan kirjandust erivajaduste kohta
  - iv. Kutsun õpetajat vaatlema oma tööd erivajadustega lapsega
  - v. Osalen ise rühmategevustes, toetan abivajavat last
  - vi. Muu .....
- b. Milliste õppekava valdkondade arendamisel vajavad õpetajad erivajadustega lapse õpetamisel abi rühmakeskkonnas?
- i. Mänguoskused
  - ii. Tunnetus-ja õpioskused
  - iii. Sotsiaalsed oskused
  - iv. Enesekohased oskused
  - v. Mina ja keskkond
  - vi. Keel ja kõne
  - vii. Eesti keel kui teine keel
  - viii. Matemaatika
  - ix. Kunst
  - x. Muusika
  - xi. Liikumine

Milliseid soovitusi olete andnud õpetajale erivajadustega lapse rühmakeskkonna muutmiseks sel õppeaastal?

.....

Missugustel teemadel on vajanud lapsevanemad eripedagoogilist nõustamist sel õppeaastal?

.....

Missugustel teemadel on vajanud juhtkond eripedagoogilist nõustamist sel õppeaastal?

.....

Kas Teie töökohustuste hulka kuulub ka HEVKO roll (korraldada asutusesisest meeskonnatööd, toetate ja juhendate õpetajat erivajaduste väljaselgitamisel, nõustate vanemat ning teete õpetajale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, lasteaias pakutavate lapse arengut toetavate meetmete rakendamiseks või lisauuringute tegemiseks ning ühelt haridustasemelt teisele ülemineku toetamiseks)?

Jah

Ei

Ametlikult mitte, sisuliselt küll

Ei tea

6. Professionaalne enesearendus.

Millistel teemadel vajate täiendkoolitust? Märkige kolm olulisemat teemat.

.....

Millest lähtudes valisite enda jaoks just need koolitusteemad?

.....

7. Arendus- loome- ja teadustöö eripedagoogika valdkonnas.

Millistes arendustegevustes olete oma asutuses sel õppeaastal osalenud?

.....

Milliseid lasteaias erivajadustega lastega seotud teemasid peate vajalikuks, et ülikoolides uuritaks? Märkige 1-2 teemat või uurimisprobleemi.

.....

Milliseid eripedagoogile ebatüüpilisi tööülesandeid olete täitnud sel õppeaastal oma asutuses? Vastamisel ärge arvestage koroonaviirusest tulenevaid hädaolukordi.

HEVKO ülesanded

Logopeedi ülesanded

Õpetaja asendamine

Õpetaja-abi asendamine

Tugiisikuna tegutsemine

Muu .....

III Ametijuhend

Järgnevad küsimused eripedagoogi ametijuhendi kohta. Palun tehke valik või täiendage.

Kas Teie lasteaias on koostatud eripedagoogile ametijuhend?

Jah

Ei

Ei tea

Tugispetsialistidele üldiselt

Pedagoogilistele töötajatele üldiselt

Kui vastasite eelnevale küsimusele jaatavalt, siis palun vastake täiendavalt järgnevale neljale küsimusele.

Millistest põhiosadest koosneb Teie ametijuhend?

.....

Kuidas koostati Teie lasteaias eripedagoogi ametijuhend?

- Aitasin koostamisele ise kaasa
- Valla või linna poolt on koostatud
- Juhtkond koostas
- Seni pole koostatud
- Parajasti on koostamisel
- Ei tea, kuidas on koostatud

Kuivõrd kattuvaks hindate lasteaias olemasolevat eripedagoogi ametijuhendi sisu ja oma tegelikke tööülesandeid?

- Kattuvus on väike
- Suuremas osas kattuv
- Kattuvus on täielik

Milliseid eripedagoogile ebatüüpilisi tööülesandeid Teie asutuses eripedagoogilt ametijuhendi alusel oodatakse?

- HEVKO ülesanded
- Logopeedi ülesanded
- Õpetaja asendamine
- Õpetaja-abi asendamine
- Tugisikuna tegutsemine
- Muu .....

Lisa 4. Kategooriate moodustamine

Koodid	Alakategooriad	Kategooriad
Üldsätted Töö sisu Koostöö Õigused Vastutus Lõppsätted Kvalifikatsiooninõuded HEVKO kordineerimine		Ametijuhend
Eripedagoog Eripedagoog-logopeed Logopeed-eripedagoog Logopeed Ametinimetus puudub	Tugispetsialist	Ametinimetus
Märkab ja uurib lapse erivajadust		Õppija erivajaduse märkamine ja hindamine
Selgitab välja lapse teadmised Selgitab välja eripedagoogilist abi vajavad lapsed Õppeaasta alguses hindab lapse kõnearengut ja psüühilisi protsesse Laste eripedagoogiline hindamine. Eripedagoogilist abi vajavate laste välja selgitamine. Sügisel selgitab välja lapsed, kes vajavad kõneravi või eripedagoogilist abi. Lapse kõne ja tunnetuslike protsesside arengutaseme uurimine. Vastutab tööandja ees kõnelise ja vaimse erivajadusega laste väljaselgitamise. Õppeaasta alguses hindab tasandusrühma laste kõnearengut ja psüühilisi protsesside arengut. Lapse kõne, käitumise, õpioskuste uurimine ja kirjeldamine.		Õppetegevuse planeerimine
Erivajadusega lapse arengu toetamine ja õppeprotsesside ülesehitamine. Osaleb individuaalse arenduskava (IAK) koostamisel ja rakendamisel. Eripedagoogi töö planeerimise alus on lasteaia õppekava ning iga erivajadusega lapse lähim arenguvald Koostab töökava, sealhulgas osaleb individuaalse õppekava, käitumise tugikava ja arenduskava koostamisel Kavandab õppetöövälilist tegevust. Valib ja kohandab õpivara.		

Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine
Koostada töökavad
Logopeedilis-eripedagoogilise töö korraldamise ja läbiviimise eest
Arvestab oma töös lapse reaalse arenguvalla madalast tasemest ja potentsiaalse arenguvalla kitsusest tulenevaid nõudeid õppeprotsessile.
Tegevused on läbi viidud lähtuvalt erivajadusest, kas individuaalselt või rühmas
Töö on vajaduste alusel planeeritud ja läbi viidud, areng on jälgitud ja fikseeritud, koostöö vanematega on dokumenteeritud.
Jaotab lapsed nende kõne ja vaimsete võimete taset arvestades alarühmadeks.

Rühma, allrühma või individuaalse erivajadusi arvestava õppeprotsessi eluviimine, õppetegevuste kohandamine
Igale lapsele ea- ja võimetekohane arendamine, individuaalne lähenemine.
Kasutab iga erivajadusega lapse diagnoosist lähtuvat erimetoodikat. Lähtub lapsest kui isiksusest, arvestades tema võimete ja eripäraga.
Eripedagoog tunneb õppekorralduse erinevusi hariduslike erivajadustega laste õpetamisel, planeerib õppeprotsessi vastavalt erivajadusega lapse tasemele.
Eripedagoog arvestab hariduslike erivajadustega laste õpetamisel nende tunnetustegevuse ja kõne arengu iseärasustega.
Viib ellu klassi, rühma või individuaalseid erivajadusi arvestava õppeprotsessi ja kohandab õppetegevust.
Viib rühmas läbi lugemis- ja kirjutamisõpetust
Õpetamine
Korraldada individuaal-kõneravitunnid
Muretseda vajalikud näitvahendid ja mud abimaterjalid kvaliteetseks õpetamiseks
Tagab kõneravi ja eripedagoogilist abi saavate laste kõne ja vaimsete probleemide osalise või täieliku korrigeerimise
Vanemale antakse tagasiside tunni sisust, lapse saavutustest ning soovitusel koduseks harjutamiseks.

Viib vajadusel läbi individuaalset tööd lastega
Korektsioonitöö

Vanemate nõustamine ja perede toetamine lapse erivajadusest lähtuvalt

Eripedagoog nõustab õpetajaid ja lapsevanemaid lapse erivajadusest lähtuvalt.
Nõustab haridusametuse töötajaid eripedagoogilistes

Õpetamine

Eripedagoogiline nõustamine ja mentorlus

küsimustes.

Teeb koostööd rühma õpetajatega ja annab suuniseid individuaalseks tööks lastega.

Viib läbi (vastavalt oma ettevalmistusele) koolitusi lasteasutuse personalile ja lapsevanematele.

Toetab kolleege õppe- ja arendustegevuse etapiviisilisel läbiviimisel

Nõustada vajadusel lapsevanemaid ja kolleege ning anda tagasisidet lapse arengu kohta

Teeb koostööd lasteaia pedagoogidega, teiste tugispetsialistide

Külatab rühmaõpetajate õppetegevusi ja nõustab pedagooge logopeedilis-eripedagoogilise korrektsioonitöö läbiviimisel

Vajadustel soovitude andmine vanematele ja õpetajatele lapse suunamiseks Rajaleidja keskustesse sobiva õppevormi ja õppekava määramiseks

Õpetajate nõustamine ja toetamine töös erivajadustega lastega.

Õpetajate ja vanemate nõustamine eripedagoogilise korrektsioonitöö läbiviimisel.

Nõustab rühmaõpetajaid kergemate erivajadustega laste õpetamisel

Rühmaõpetaja ja õpetaja abide nõustamine.

TÜ praktikantide juhendamine

Erivajadustega lastele suunatud õppevara koostamine, kohandamine või uuendamine

Arendus, loome-
või

teadustegevus
eripedagoogika
valdkonnas

Organisatsiooni arengut suunavate dokumentide kavandamine ja koostamine.

Valmistab didaktilist ja metoodilist materjali eripedagoogilise töö praktiliseks läbiviimiseks

Eripedagoog uurib ja kirjeldab laste kognitiivset arengut, psüühilisi protsesse, sotsiaalset arengut ja kõnelisi iseärasusi.

Eripedagoog koostab vastava õppevara puudumisel ise harjutusmaterjale/ülesandeid, muudab ülesannete raskusastet ning kasutab töövõtteid, mis parimal viisil toimiksid laste taju, mälu, mõtlemise arendamiseks.

Eripedagoog on valmis osalema eripedagoogika/metoodika edendamises nii lasteaias kui väljaspool seda.

Osaleb lasteaia sisestel koosolekutel, nõupidamistel ning valla, lasteaia poolt korraldatud koolitustel.

Osaleb lasteaia arendustegevuses erinevate töörühmade kaudu (õppekava, arengukava, tervisedenduse, lasteaia juubeli töörühm).

Osaleb pedagoogilistel nõukogudel, infotundides, koosolekutel ja annab endast parima lasteaia tegevuse eesmärkide püstitamisel ja täitmise analüüsimisel.

Osalema lasteasutuse arengukava, õppekava ja teiste dokumentide koostamiseks moodustatud töörühmades Tööajast võtab osa lasteaia pedagoogilisest nõukogust, infokoosolekutest, lapsevanemate koosolekutest ning muudest läbiviidavatest üritustest

Koostab õppematerjalid, rikkumata autorikaitsega seotud aspekte, valmistab need ette üldtööaja raamides.

Kuulub lasteaia pedagoogilisse nõukogusse, mille läbi osaleb õppe- ja kasvatustegevuse planeerimisel, analüüsimisel ja hindamisel.

Eripedagoog varustab end õppemetoodilise materjaliga ise ning peab olema kursis erialase õppekirjandusega, täiendab end üldkultuuriliselt ning erialaselt.

Pädev eripedagoog ja mitmekesine, arendav ning lastele huvipakkuv tegevus.

Analüüsib järjepidevalt oma tööd

Määratleb oma koolitusvajadusi ja täiendab oma kutsealaseid teadmisi ning oskusi.

Täiendab end pidevalt ja hoiab end kursis uute haridussuundadega

Erialane enesetäiendamine

Refleksioon ja professionaalne enesearendamine

Reflekteerib oma tegevust professionaalse arengu eesmärgil, vajadusel toetub oma töös nõustamisele.

Osalemine valdkondlike tööjuhendite koostamises ja organiseeritud koolitusprogrammides.

Tegeleb aktiivselt enesetäiendamisega, võtab osa kursustest ja seminaridest ning täiendab lasteaia metoodilisi materjale.

Erialaste teadmiste järjepidev täiendamine.

Kujundab turvalise, tervisliku, õppimist toetava, motiveeriva ja erivajadusi arvestava füüsilise ja vaimse õpikeskkonna.

Õpikeskkonna kujundamine

Iga lapse turvalisus on tagatud nii rühmas, lasteaia territooriumil kui ka õppekäigul.

Kujundab lapse lähimale arengutsoonile vastava kasvu- ja õpikeskkonna.

Sobiva arengukeskkonna hindamine ja loomine.

Professionaalne
enesearendus

Õpikeskkonna
kujundamine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Krista Tähepõld

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lasteaia eripedagoogide tööülesanded kutsestandardi alusel, dokumentatsiooni põhjal ja eripedagoogide hinnangul“, mille juhendaja on Pille Häidkind, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Krista Tähepõld

18.05.2022